

Arbetsmarknadseffekter av konjunkturedgångar

Mattias Engdahl

Martin Nybom

Arbetsmarknadseffekter av konjunkturedgångar^a

av

Mattias Engdahl^b och Martin Nybom^c

2021-04-01

Sammanfattning

Syftet med den här rapporten är tvådelat: (i) att ge en översikt av existerande empirisk forskning kring effekter av lågkonjunkturer och arbetslöshet på individers kort- och långsiktiga arbetsmarknadsutfall; (ii) att presentera nya empiriska analyser av 90-talskrisens och finanskrisens långsiktiga effekter på individers sysselsättning och inkomst, samt om dessa effekter skiljer sig åt för olika grupper av arbetskraften. Rapporten ger en generell bild av hur arbetskraften tenderar att påverkas av lågkonjunkturer och arbetslöshet, och kan läsas mot bakgrund av den nuvarande krisen.

^a Vi vill tacka Håkan Selin, Anders Forslund, David Seim och Anna Thoresson, samt seminariedeltagare på IFAU och Uppsala universitet för hjälpsamma kommentarer på denna rapport.

^b mattias.engdahl@ifau.uu.se, IFAU och UCLS.

^c martin.nybom@ifau.uu.se, IFAU, SOFI och UCLS.

Innehåll

1	Inledning.....	3
2	Lärdomar från tidigare forskning.....	7
2.1	Effekter av lågkonjunkturer på lokala arbetsmarknader.....	7
2.2	Ungas arbetsmarknadsinträde i olika konjunkturlägen.....	11
2.3	Effekter av ofrivilliga uppsägningar och arbetslöshet	14
3	Arbetsmarknadseffekter av lågkonjunkturer i Sverige	19
3.1	Svensk arbetsmarknad 1985–2019	19
3.2	Metod och data	24
3.2.1	Urval.....	26
3.2.2	Utfallsmått.....	26
3.2.3	Chockmåttet	27
3.2.4	Kontrollvariabler.....	27
3.2.5	Beskrivande statistik	28
3.3	Krisernas arbetsmarknadseffekter	30
3.3.1	Finanskrisens arbetsmarknadseffekter	34
3.4	Hur tillförlitliga är resultaten?	38
4	Avslutande diskussion	39
	Referenser	42
	Bilaga 1: Vårt sysselsättningsmått.....	48
	Bilaga 2: Alternativa utfallsmått.....	50
	Bilaga 3: Känslighetsanalys.....	51

1 Inledning

Ekonomiska kriser leder ofta till stora sysselsättningsfall, snabbt stigande arbetslöshet och betydande inkomstförluster för arbetstagare och hushåll. Under den djupa krisen på 1990-talet steg arbetslösheten i Sverige från 2 till 11 procent mellan krisens inledande skede och dess kulmen. Svensk arbetsmarknad klarade sig bättre under den internationella finanskrisen som inleddes i USA 2007, men arbetslösheten steg ändå till 9 procent. Den pågående krisen, orsakad av pandemiutbrottet i början av 2020, slog snabbt mot svensk arbetsmarknad. Redan i juli 2020 hade arbetslösheten ökat till en nivå jämförbar med den vid finanskrisens kulmen och prognoser pekar på att lågkonjunkturen biter sig fast åtminstone under 2021.¹ Hur omfattande den pågående krisen kommer att bli är i dagsläget oklart; vissa menar att den kan bli den mest omfattande som världen har genomlevt i modern tid (World Bank 2020).

Nationell statistik säger dock lite, om ens något, om hur individer som exponeras för en kraftigt försämrad arbetsmarknad påverkas på sikt. Studier av mikrodata, där samma individer kan följas över tid, möjliggör sådana analyser, men är än så länge primärt begränsade till en amerikansk kontext. Dessa visar, till exempel, att arbetstagare som exponerades för större regionala konjunkturfall i samband med finanskrisen i USA hade markant lägre sysselsättning och inkomst flera år efter krisens slut (Yagan 2019). Aggregerade data kan också dölja skillnader när det gäller lågkonjunkturers effekter på olika grupper av arbetstagare. Till exempel visar forskning att män drabbades betydligt hårdare än kvinnor under den inledande fasen av finanskrisen i USA, men att deras situation förbättrades snabbare under krisens återhämtningsfas vilket ledde till små långsiktiga könsskillnader (Kochhar 2011; Yagan 2019). På samma vis tenderar yngre personer drabbas hårt initialt, medan äldre individer ofta tycks klara sig bättre under lågkonjunkturer (Hoynes m.fl., 2012).² På lång sikt kan detta mönster dock se annorlunda ut.

Coronakrisen, och även avsaknaden av europeisk och svensk forskning, aktualiserar behovet av kunskap kring ekonomiska krisers långsiktiga effekter på arbetsmarknaden samt om olika grupper av arbetskraften påverkas på olika sätt. I Sverige likt många andra länder är dock registerdata som täcker hela arbetskraften endast tillgänglig med ett par års eftersläpning. Det är därför svårt att i dagsläget dra slutsatser om den nuvarande krisens effekter baserat på mikrodata. Det är uppenbarligen också svårt att säga något om krisens långsiktiga effekter, både för enskilda individer och för grupper av arbetstagare. Av denna

¹ Se t.ex. Arbetsförmedlingen (2020) och Konjunkturinstitutet (2021).

² Även dessa observationer bygger på amerikanska data.

anledning riktar vi i denna rapport fokus på och försöker dra lärdomar av tidigare lågkonjunkturer. Vårt huvudsyfte är att undersöka generellt hur individers arbetsmarknadsutfall tenderar att påverkas av lågkonjunkturer och arbetslöshet, och inte att prognosticera coronakrisens långsiktiga effekter.³ I rapportens sista avsnitt diskuterar vi dock kortfattat rapportens implikationer för vad vi kan förvänta oss av den nuvarande krisen.

Rapporten består av två huvudsakliga delar. I rapportens första del (avsnitt 2) ger vi en översikt av existerande empirisk forskning kring effekter av lågkonjunkturer och arbetslöshet på individers kort- och långsiktiga arbetsmarknadsutfall, inklusive studier som särskiljer hur olika grupper av arbetstagare (t.ex. med avseende på kön, födelseland eller utbildning) påverkas. Den empiriska forskningen kring lågkonjunkturers effekter kan grovt sett delas in i två olika grupper: studier där effekter av konjunkturen skattas mer generellt, och studier som fångar effekter av konjunkturen i samband kritiska skeden i arbetslivet, till exempel vid ungas arbetsmarknadsinträde.

För att fånga effekten av konjunkturedgångar används ofta geografiska skillnader i hur hårt olika lokala arbetsmarknader inom ett land drabbas, skillnader som till exempel beror på att olika regioner domineras av olika branscher som påverkas på olika sätt av nationella konjunktursvängningar. Individer som hör hemma på en lokal arbetsmarknad där konjunkturen faller kraftigt jämförs med individer från arbetsmarknader där konjunkturen faller relativt lite.

Den mer avgränsade litteraturen, med fokus på unga eller nyanlända invandrarers etablering på arbetsmarknaden, tar fasta på att konjunkturers variation över tid ger upphov till olika konjunkturlägen för olika grupper vid specifika kritiska skeden i arbetslivet. Den vanligast förekommande typen av studier inom denna kategori undersöker huruvida konjunkturläget vid tidpunkten då unga avslutar sin utbildning har långsiktiga effekter på karriären. Ett mindre antal studier undersöker på liknande vis om konjunkturläget vid tidpunkten för invandring påverkar invandrares etablering på arbetsmarknaden.

En relaterad litteratur analyserar effekter av att drabbas av uppsägning eller arbetslöshet, s.k. ”displacement effects”. Inom de första två ansatserna ovan ligger fokus på allmänna effekter av konjunkturläget, oavsett om en given individ förlorar sitt arbete eller ej. Inom denna litteratur studeras i stället effekten av uppsägning eller arbetslöshet *på individnivå*, med andra jämförbara individer inom samma arbetsmarknad som kontrollgrupp.

För samtliga tre kategorier av studier försöker vi sammanfatta kunskapen kring hur effekter ser ut på kort- respektive lång sikt och hur olika grupper av

³ För tidiga analyser av coronakrisens arbetsmarknadseffekter, se t.ex. Juranek m.fl. (2020) och Chetty m.fl. (2020).

arbetstagare påverkas. Vi diskuterar också olika förklaringsmekanismer som förts fram i forskningen, om än kortfattat. Den sammantagna bilden är att lågkonjunkturer påverkar både etablerade arbetstagare och unga som avslutar sin utbildning i samband med lågkonjunktur inte bara på kort utan även på längre sikt. Forskningen visar också på negativa, långsiktiga effekter av att förlora jobbet, samt att dessa effekter tycks vara större i samband med lågkonjunkturer och större uppsägningar som kan tänkas påverka den lokala arbetsmarknaden mer allmänt. Det allmänna konjunkturläget tycks därför vara en viktig dimension för att förstå resultaten, oavsett vilken empirisk ansats som används.

I rapportens andra del (avsnitt 3) presenterar vi nya empiriska analyser av 90-talskrisens och finanskrisens långsiktiga effekter på svensk arbetsmarknad. Analyserna är i princip fristående från rapportens första del och kan vid intresse läsas självständigt. Vi inleder avsnittet med att kort beskriva utvecklingen på svensk arbetsmarknad sedan mitten av 1980-talet. Under denna period har Sverige genomgått två påtagliga lågkonjunkturer – den omfattande krisen som bröt ut under det tidiga 1990-talet (hädanefter: 90-talskrisen) och den internationella finanskrisen (hädanefter: finanskrisen) som främst påverkade Sverige 2008–2010.⁴ I avsnittet beskriver vi kort vad som orsakade konjunkturedgångarna samt deras arbetsmarknadskonsekvenser på nationell nivå.

För att studera dessa krisers långsiktiga effekter på svensk arbetsmarknad genomför vi analyser av hur *lokala* konjunkturfall (i samband med de nationella konjunkturedgångarna) påverkar individers arbetsmarknadsutfall över tid. Vår ansats bygger på Yagans (2019) analys av finanskrisens effekter i USA. För såväl 90-talskrisen som för finanskrisen beräknar vi mått på hur hårt kriserna slog baserat på lokala förändringar i sysselsättning mellan respektive kris inledning och dess kulmen. Rapportens empiriska del kan således hänföras till kategorin studier som använder geografiska skillnader för att identifiera effekter av konjunktursvängningar.

Vi jämför utfall för individer som vid krisens inledning bodde i ett geografiskt område där konjunkturen föll kraftigt med individer som bodde i ett område där konjunkturen föll relativt lite. På detta vis kan vi isolera (lokala) konjunkturerffekter från långsiktiga, nationella arbetsmarknadstrender (t.ex. kopplat till demografi, teknologi och globalisering) och samtidigt kontrollera för viktiga individegenskaper i vår regressionsanalys. Med hjälp av denna metod studerar vi hur jämförbara individer påverkas på kort respektive lång sikt av lokala konjunkturedgångar, samt om effekterna skiljer sig åt mellan olika grupper uppdelat efter kön, ålder, födelseland och utbildningsnivå.

⁴ En mindre konjunkturedgång (som vi inte studerar) startade året efter det att IT-bubblan sprack och fortgick mellan 2001–2004.

Analysen visar att de lokala konjunkturchocker som uppstod i samband med 90-talskrisen orsakade både lägre arbetsinkomster och en lägre sannolikhet att vara sysselsatt för berörda individer på både kort och lång sikt. Effekten på arbetsinkomsten förstärktes gradvis från och med krisens start och stabiliserades på en lägre nivå 1997–2004. Punktskattningen för 2004 innebär att en lokal chock som ledde till en procentenhets större sysselsättningsfall under krisens inledning i genomsnitt orsakade 2,4 procent lägre arbetsinkomst på lång sikt. Även sannolikheten att en individ var sysselsatt föll som en konsekvens av den lokala konjunkturchocken, även om vi här ser en gradvis återhämtning över tid. Den partiella återhämtningen av sysselsättningen skiljer sig därför något från den mer permanenta nedgången av arbetsinkomsterna.

Finanskrisen hade även den långsiktiga effekter på svensk arbetsmarknad. Individer som vid krisens inledning bodde i kommuner som drabbades hårdare av krisen fick över tid lägre arbetsinkomster relativt jämförbara individer i andra kommuner. Denna inkomsteffekt förstärks gradvis från och med krisens start 2008 för att sedan stabiliseras 2010–2017. Punktskattningen för 2017 innebär att en lokal chock som ledde till en procentenhets större sysselsättningsfall under krisens inledning i genomsnitt orsakade 3,3 procent lägre arbetsinkomst på lång sikt. Även sysselsättningen föll initialt men därefter sker en trendmässig återhämtning och på längre sikt är sysselsättningseffekten liten och inte längre signifikant. Återhämtningen av sysselsättningen speglar väl den kraftiga nationella sysselsättningsökningen efter finanskrisen men är svårare att förena med avsaknaden av återhämtning i termer av arbetsinkomster.

Vi undersöker även om krisernas långsiktiga effekter skiljde sig åt för olika befolkningsgrupper. Med undantag för några få exempel går det inte att statistiskt särskilja effektskattningarna för olika grupper, t.ex. män och kvinnor. I samband med 90-talskrisen tycks dock individer med kortare utbildning samt de födda utanför Europa ha drabbats i större utsträckning relativt individer med längre utbildning samt de födda i Sverige. Även för finanskrisen antyder resultaten att sysselsättningsfallet för de med kortare utbildning var något större än för de med längre utbildning. Den sammantagna slutsatsen är dock att vi med säkerhet inte kan fastställa några betydande skillnader i hur olika grupper påverkades av de lokala chockerna i samband med kriserna.

Vi redovisar resultaten från vår empiriska analys i detalj i avsnitt 3, inklusive beskrivningar av den metod och de data vi använder. Innan dess, i avsnitt 2, presenteras vår litteraturoversikt där vi diskuterar vad vi kan lära oss från tidigare forskning. Som redan beskrivits är avsnitt 2 och 3 i princip fristående och kan läsas självständigt. Rapporten avslutas med en sammanfattande diskussion i avsnitt 4.

2 Lärdomar från tidigare forskning

I detta avsnitt ger vi en översikt av tidigare forskning om lågkonjunkturers effekter på individuella arbetsmarknadsutfall så som sysselsättning och arbetsinkomster. I avsnitt 2.1 fokuserar vi på den kategori av studier som utnyttjar skillnader i hur konjunkturen slår mellan lokala arbetsmarknader i syfte att undersöka effekter av lågkonjunkturer eller lokala ekonomiska chocker mer allmänt. I avsnitt 2.2 diskuteras de studier som fokuserar på hur konjunkturen specifikt påverkar ungas arbetsmarknadsinträde och invandrades etablering på arbetsmarknaden. I avsnitt 2.3 fokuserar vi på effekter av att förlora jobbet.

2.1 Effekter av lågkonjunkturer på lokala arbetsmarknader

Ett antal studier har på senare tid använt variation mellan lokala arbetsmarknader i syfte att undersöka effekter av lågkonjunkturer eller lokala ekonomiska chocker mer allmänt. Med detta angreppssätt utnyttjas att lågkonjunkturer brukar variera i intensitet mellan olika geografiska områden inom ett land, t.ex. beroende på att vissa områden har en branschstruktur som gör dem extra utsatta för nationella konjunktursvängningar. Individer som (innan lågkonjunkturen) bor i ett geografiskt område där konjunkturen faller mycket jämförs således med individer som bor i ett område där konjunkturen faller relativt lite. Med hjälp av denna metod kan man studera hur arbetsmarknadsutfall på individ- eller gruppnivå påverkas på både kort och lång sikt av lokala konjunkturedgångar. I idealfallet används paneldata för att kunna kontrollera för t.ex. individers inkomst, sysselsättning och branschtillhörighet före konjunkturfallet. Ansatsen fångar ett brett spektrum av mekanismer kopplade till en försvagad lokal konjunktur, såsom en ökad egen risk för arbetslöshet, ökad konkurrens om lediga jobb och olika typer av spridningseffekter från de mest drabbade branscherna.

Studier av denna typ är fortfarande få till antalet och de flesta är baserade på amerikanska förhållanden. Vanligtvis definieras i ett första steg mått på hur djup konjunkturedgången var baserat på den *lokala* arbetslöshetens förändring mellan lågkonjunkturers inledning och dess kulmen (en lokal ”konjunkturchock”). I ett andra steg undersöks hur denna chock påverkar hur olika utfall (t.ex. individers arbetsinkomster) utvecklas över tid. Yagan (2019) finner stora negativa effekter av lokala konjunkturfall i samband med finanskrisen i USA: en lokal konjunkturchock som var en procentenhet större minskade sysselsättningen för berörda individer med 0,4 procentenheter och arbetsinkomsten med 3,5 procentenheter åtta år efter krisens inledning.⁵ Dessa resultat indikerar att individer som

⁵ Vi refererar här till Yagans (2019) resultat för *indexerade* arbetsinkomster, vilket medför att den exakta tolkningen är att berörda individer hade en inkomstutveckling som var 3,5 procentenheter

upplever en negativ konjunkturchock också påverkas på lång sikt, även efter det att arbetsmarknaden har återhämtat sig.

Liknande persistenta, negativa effekter dokumenteras för en rad tidigare amerikanska lågkonjunkturer från 1970-talet och framåt av Hershbein och Stuart (2020). Analysen, som baseras på aggregerade data för lokala arbetsmarknader och inte individdata, indikerar att lokala konjunkturedgångar leder till en ihållande försvagad arbetskraftsefterfrågan, möjligen i kombination med att reaktionen från de individer som drabbas, t.ex. i form av ändrade flyttmönster, är liten. I en relaterad studie undersöker Gathmann m.fl. (2020) hur lokala arbetsmarknader i Tyskland påverkas av negativa chocker genererade av massuppsägningar under perioden 1975–2008. De finner långsiktiga, negativa spridningseffekter på den lokala sysselsättningen och framför allt för de branscher som berörs av massuppsägningarna. Intressant nog finner de dock relativt små negativa effekter på de individer som är anställda i regionen vid tidpunkten för massuppsägningen, vilket förklaras av en ökad utflyttning till regioner med bättre sysselsättningsmöjligheter. Till skillnad från de amerikanska studierna har denna studie dock ingen explicit koppling till det allmänna konjunkturläget, och det är möjligt att dessa individeffekter ser annorlunda ut i lågkonjunktur.

En i sammanhanget intressant studie är Hershbein och Kahn (2018), som undersöker hur lokala konjunkturfall i samband med finanskrisen i USA påverkar företagsinvesteringar och efterfrågan på olika typer av jobb. De finner att både teknologiinvesteringar och kunskapskrav ökade mer inom lokala arbetsmarknader som drabbades relativt hårt av finanskrisen, att dessa effekter består på lång sikt, samt att effekterna främst berörde yrken som är intensiva i rutinmässiga och kognitiva arbetsuppgifter. Resultaten tolkas som att lågkonjunkturer accelererar automatisering och teknisk utveckling, till fördel för arbetstagare med kompetenser som kompletterar dessa teknologiinvesteringar. Detta kan ses som en möjlig förklaring till varför lokala konjunkturfall leder till långsiktigt försämrade arbetsmarknadsutfall för berörda individer, samt att dessa effekter i vissa fall skiljer sig åt för olika grupper av arbetstagare.

Yagan (2019) finner till exempel att de med svag ställning på arbetsmarknaden samt äldre arbetstagare på lång sikt påverkades mer negativt än andra grupper, vilket är konsistent med automatiseringsresultaten i Hershbein och Kahn (2018). Även Gathmann m.fl. (2020) finner större negativa effekter för äldre individer i Tyskland. Hoynes m.fl. (2012) har ett mer uttalat fokus på hur olika grupper av arbetstagare påverkas av konjunkturen på kort sikt. Genom att utnyttja variation i arbetslösheten mellan amerikanska delstater och över tid visar

sämre än den hade varit om chocken inte inträffat. Den redovisade effekten på arbetsinkomsternas nivå uppgår till nära -1000 USD, vilket skulle motsvara en betydligt större procentuell effekt.

de att män, unga, minoritetsgrupper och lågutbildade på kort sikt är mer konjunkturkänsliga än andra grupper i termer av sysselsättning och arbetslöshet. Dessa gruppsskillnader framträder både under finanskrisen och den amerikanska lågkonjunkturen i början på 1980-talet. Studien är dock baserad på mer begränsade data än t.ex. Yagan (2019) och resultaten bör huvudsakligen ses som deskriptiva.⁶

Resultaten att t.ex. unga arbetstagare och män tenderar att på kort sikt ha en mer konjunkturkänslig ställning på arbetsmarknaden är i linje med deskriptiva studier från andra länder, inklusive Sverige (t.ex. Eriksson m.fl., 2017). Hoynes m.fl. (2012) visar att en betydande del av dessa kortsiktiga gruppsskillnader kan förklaras av skillnader i yrkes- och branschtillhörighet; mäns högre konjunkturberoende kan till exempel nästan helt förklaras av att de i högre utsträckning än kvinnor arbetar inom cykliska branscher såsom bygg- och tillverkningsindustrin. Nagore Garcia och van Soest (2017) presenterar en liknande analys för Spanien och finner att män, invandrare och lågutbildade drabbades hårdast under finanskrisen. Återigen kan mäns högre konjunkturkänslighet nästan helt förklaras av att de tenderar att arbeta inom mer cykliska branscher. Xu (2018) fokuserar på skillnader i konjunkturkänslighet mellan invandrare och infödda i USA sedan mitten på 1990-talet. Även om invandrades högre konjunkturkänslighet till del kan förklaras av deras bransch- och yrkestillhörighet så uppvisar de en högre sannolikhet att bli arbetslösa även inom bransch- och yrkesgrupper.

Vårt fokus i denna översikt är på kort- och långsiktiga arbetsmarknadseffekter för direkt påverkade individer i arbetsför ålder. Den metodansats som Yagan (2019) och Hershbein och Kahn (2018) använder sig av kan dock även användas för att studera andra utfall, inklusive flyttbeteende, utbildningsval och hur barn påverkas på lång sikt av lokala konjunkturfall. Stuart (2019) visar t.ex. att lokala konjunkturfall i samband med den amerikanska lågkonjunkturen i början av 1980-talet hade betydande negativa effekter på utbildnings- och inkomstutfall för barn som var under 10 år i samband med lågkonjunkturen.

Geografisk konjunkturvariation används också i studier som jämför olika *länders* arbetsmarknader samt hur de relaterar till nationella konjunktursvängningar. Ytterligare metodproblem uppstår i sådana studier, såsom frågor gällande arbetsmarknadsstatistikens internationella jämförbarhet samt vilken roll skillnader i nationella krisåtgärder och finanspolitik spelar. Möjligtvis är detta också en

⁶ Studien är baserad på upprepade tvärsnittsdata, vilket innebär att författarna inte har möjlighet att kontrollera för individers flyttmönster eller tidigare arbetsmarknadsutfall och inte kan studera långsiktiga effekter. Huvudmodellen skattar grupp-effekter betingat på grupperns komposition i termer av ålder, kön, etnicitet och utbildningsnivå, samt fixa effekter på tids- och delstatsnivå.

anledning till att dessa studier blivit mindre populära på senare tid. Ett par studier har dock relevans för frågan kring olika gruppers konjunktürkänslighet.

Till exempel studerar van Dijk m.fl. (2020) effekter av bankkriser på unga och äldre arbetstagare i 38 olika länder, inklusive Sverige, mellan 1990 och 2014.⁷ De finner att arbetslösheten ökar relativt sett mer för unga än för medelålders och äldre arbetstagare. På medellång sikt ökar arbetskraftsdeltagandet för äldre kvinnor, medan män nära pensionsåldern tenderar att lämna arbetskraften. De visar också att i länder med starkare anställningsskydd är de kortsiktiga effekterna av bankkriser relativt små, men effekterna på medellång sikt möjligen något större (framför allt för unga och medelålders arbetstagare). Verick (2009) studerar finans- och bankkriser i OECD-länder finner att unga drabbas värst, både på kort och lång sikt, även om de exakta resultaten skiljer sig åt mellan länder. Unga män tycks också drabbas värre än unga kvinnor på kort sikt, vilket återigen samvarierar med att de i högre utsträckning arbetar i mer konjunktur-känsliga branscher.

Sammantaget visar genomgången att det finns empiriskt stöd för att lågkonjunkturer påverkar berörda arbetstagare negativt, både på kort och lång sikt. Resultaten i Yagan (2019) tyder på att effekterna kan vara kvantitativt sett stora, framför allt avseende arbetsinkomster. Forskningen indikerar vidare att det inte bara är individers egna erfarenheter – t.ex. av arbetslöshet eller utbildningsinvesteringar – som påverkar deras arbetsmarknadsutfall på sikt, utan även spridningseffekter från den lokala arbetsmarknaden. Det bör dock noteras att detta är en ny litteratur som domineras av studier från USA. Mer forskning behövs från andra länder, inklusive studier som undersöker mekanismerna bakom den lokala konjunkturens långsiktiga effekter.

Den mer deskriptiva forskningen kring olika arbetstagargruppers konjunktürkänslighet är mer utbredd och mer internationellt spridd. Flertalet studier visar t.ex. att män, unga och de med svag ställning på arbetsmarknaden ofta påverkas mest på kort sikt och att detta, framför allt vad gäller män, i hög utsträckning kan förklaras med att de är överrepresenterade i konjunktürkänsliga branscher.⁸ Att dessa grupper är mer konjunktürkänsliga på kort sikt betyder dock inte att de är mer drabbade på lång sikt; studierna av Yagan (2019) och Gathmann m.fl. (2020) indikerar t.ex. att äldre påverkas mer negativt på lång sikt jämfört med yngre arbetstagare.

⁷ Författarna fokuserar på bankkriser eftersom de tenderar att vara djupare och längre än andra typer av konjunkturedgångar.

⁸ En rimlig förklaring till att t.ex. unga och individer med låga inkomster ofta påverkas initialt är att de oftare har olika former av temporära anställningar som är relativt okomplicerade att avsluta för arbetsgivare. Det saknas dock studier som kvantifierar betydelsen av denna förklaring.

2.2 Ungas arbetsmarknadsinträde i olika konjunkturlägen

Den andra kategorin av studier undersöker effekter av konjunkturläget vid tidpunkten för etableringen på arbetsmarknaden. Ett stort antal studier undersöker effekter av rådande konjunkturläge vid tidpunkten för *ungas* arbetsmarknadsinträde, t.ex. genom att jämföra utvecklingen på arbetsmarknaden för årskullar som går ut gymnasiet i lågkonjunktur med årskullar som går ut i högkonjunktur.⁹ De senare är en naturlig kontrollgrupp åt de förra, givet att konjunkturen är svår att förutse och att det inte bör finnas systematiska skillnader relaterat till skolgång och andra förutsättningar mellan närliggande årskullar.¹⁰ Fokus riktas ofta på mer långsiktiga effekter, delvis för att undvika att olika årskullars utfall observeras i olika konjunkturlägen.

Inte oväntat pekar nästintill samtliga trovärdiga studier på att konjunkturläget i samband med övergången till arbetslivet har betydelse för ungas arbetsmarknadsutfall under de första åren. Flertalet studier visar även på långsiktiga, negativa effekter som kan bestå 10–15 år efter avslutad skolgång. De kortsiktiga effekterna är i linje med deskriptiva studier som visar att ungas arbetsmarknadsutfall är mer cykliska än andra grupper (t.ex. Hoynes m.fl., 2012). De negativa effekterna på kort sikt är således inte överraskande, men kan ses som en grundförutsättning för eventuella långsiktiga konsekvenser.

En genomgående observation inom forskningen är att effekterna av att komma ut på arbetsmarknaden under en lågkonjunktur varierar beroende på utbildningslängd. Det är av metodskäl också meningsfullt att särskilja de studier som fokuserar på unga som lämnar högre utbildning och de som fokuserar på unga med kortare utbildning, t.ex. de som lämnar gymnasiet. Unga som lämnar högskola eller universitet söker i regel jobb, medan vägen framåt för unga med kortare utbildning är mer oklar. För den senare gruppen är det alltså viktigt att ta hänsyn till möjliga effekter på övergång till högre utbildning och inte bara traditionella arbetsmarknadsutfall.

Studier med fokus på unga som lämnar högre utbildning tenderar att finna att dessa påverkas negativt av konjunkturedgångar på både kort och lång sikt. Nordamerikanska studier visar ofta att konjunkturläget påverkar högskolestudenter inkomst långt efter examen (Oreopoulos m.fl. 2012; Kahn 2010; Altonji m.fl. 2016). Trots att effekten tenderar att minska i storlek med åldern finner flera studier en kvarvarande negativ effekt upp till 10–15 år efter examen. Altonji

⁹ Se också von Wachter (2020) för en ny översikt av forskningen på detta område med fokus på nordamerikansk forskning eller Engdahl (2020) för en översikt av amerikansk och europeisk forskning.

¹⁰ Flera studier av denna typ använder också geografisk variation för att identifiera effekterna av att komma ut på arbetsmarknaden under olika konjunkturlägen (se t.ex. Oreopoulos m.fl. 2012).

m.fl. (2016), som studerar unga som avslutade sina högskolestudier i USA 1974–2011, visar att det inledningsvis främst är sysselsättningen som påverkas, medan en negativ löneeffekt har störst betydelse på längre sikt. Rothstein (2020) visar på långsiktiga inkomstförluster av att avsluta sin utbildning i samband med finanskrisen i USA, men att de långsiktiga sysselsättningseffekterna är av störst betydelse.

Amerikanska studier av unga med olika utbildningsbakgrund har visat på större negativa konjunkturreffekter på kort sikt för de som lämnar gymnasiet än för de som lämnar högre utbildning (Genda m.fl. 2010; Speer 2016; Schwandt och van Wachter 2019). Ofta tycks dock effekterna för de som lämnar gymnasiet klinga av redan på ett par års sikt. En möjlig förklaring kan vara att de som avslutar gymnasiet i samband med lågkonjunktur i ökad utsträckning söker sig till högre utbildning, vilket enligt Hershbein (2012) åtminstone tycks vara fallet för män.¹¹ Schwandt och van Wachter (2019) hävdar dock att de långsiktiga inkomsteffekterna för unga med kortare utbildning är jämförbara med de för högutbildade unga och klingar av först efter 10 år.

Från en europeisk kontext visar Liu m.fl. (2016) och Cockx och Ghirelli (2016) på att arbetsmarknadsinträde under lågkonjunkturer leder till lägre arbetsinkomster för unga med högre utbildning i Norge respektive Belgien. I den belgiska studien, som fokuserar på män som tog examen under det sena 1970-talet och tidiga 1980-talet, kvarstår de negativa effekterna vid uppföljningshorisontens slut efter 12 år, medan de klingar av snabbare i den norska studien. Liu m.fl. (2016), som studerar unga som tog examen 1988–2003, menar att detta beror på att en relativt stor andel av de unga i Norge jobbar inom den mindre konjunkturkänsliga offentliga sektorn.¹²

I kontrast till detta finner Raaum och Roed (2006) betydande negativa effekter för unga som lämnade gymnasieskolan under 1980-talet och det tidiga 1990-talet i Norge. Studien visar att nivån på arbetslösheten då studiepopulationen var mellan 16 och 19 år fortfarande påverkade gruppen när de närmade sig 40 års ålder. En andel av de drabbade hade då lämnat arbetskraften som en konsekvens av den höga arbetslösheten vid inträdet på arbetsmarknaden. Liknande långsiktiga effekter, om än med kortare uppföljningshorisont, har också dokumenterats för unga med kortare utbildning i Belgien och Österrike (Cockx och Ghirelli 2016; Brunner och Kuhn 2014).

¹¹ Se t.ex. Holmlund (2020) för en diskussion om forskning om konjunktursvängningar och utbildningsval.

¹² Inom den privata sektorn tog det längre tid för arbetstagare att komma ikapp de som kom ut på arbetsmarknaden under goda tider. Resultat som är mer förenliga med t.ex. de nordamerikanska studierna som vi har diskuterat.

Skans (2011) är en relaterad studie för svenska förhållanden. Studiens upplägg är dock något annorlunda, då den undersöker effekten av egen arbetslöshet i samband med 1990-talskrisen för unga med gymnasieutbildning, snarare än effekter av det generella konjunkturläget. Som jämförelsegrupp används syskon till individer som gick ut gymnasiet i början på 1990-talet. Även om effekten av arbetslöshet är negativ på ett par års sikt, tycks effekten klinga av vid uppföljningshorisontens slut cirka 6–7 år senare. Liknande resultat finns i forskning från USA. Mroz och Savage (2006), som studerar män som var 14–19 år i slutet av 1970-talet, visar att effekten av att ha varit arbetslös i samband med inträdet på arbetsmarknaden kvarstod 4 år efter arbetslöshetsperiodens slut. Något mer långsiktiga effekter har påvisats av Gregg (2001), som studerar unga briter födda i slutet på 1950-talet. Arbetslöshet i samband med inträdet på arbetsmarknaden medförde en förhöjd risk för män att bli arbetslösa när de var mellan 28–33 år.

En svaghet med många av dessa studier är att de avgränsar sig till att endast studera män. Vissa studier inkluderar dock både män och kvinnor och presenterar explicita könsjämförelser, men med blandade resultat. Hershbein (2012) finner att kvinnor i USA jobbar i mindre utsträckning än män de första åren efter arbetsmarknadsinträdet om arbetslösheten är hög vid examenstillfället, vilket inte tycks kunna förklaras av att de i högre utsträckning studerar. Trots detta finner han inga långsiktiga effekter av konjunkturläget vid examenstillfället för kvinnor. Schwandt och von Wachter (2019) finner inga betydande skillnader mellan kvinnor och män. Kondo (2015) finner en svagare konjunkturreffekt för unga kvinnor än för unga män. Skans (2011) finner inga skillnader mellan män och kvinnor vad gäller effekten av arbetslöshet i samband med inträdet på arbetsmarknaden under 1990-talskrisen i Sverige.

Det bör också noteras att ett mindre antal studier använder en liknande ansats för att studera effekter av konjunkturen i samband med *invandrades* arbetsmarknadsinträde.¹³ Studier som jämför invandringskohorter som anländer i olika konjunkturlägen i USA ger dock en spretig bild av de långsiktiga effekterna av konjunkturläget vid tidpunkten för invandring (Chiswick m.fl., 1997; Chiswick och Miller, 2002). Åslund och Rooth (2007) visar däremot att invandrare som anlände till Sverige under högkonjunkturen på sent 1980-tal etablerade sig snabbare än de som anlände under krisen på 1990-talet, och att skillnaderna mellan dessa invandringskohorter bestod på längre sikt. Deras slutsats är därför

¹³ Den kausala tolkningen i dessa studier är något mer osäker än i studierna av unga. Invandrare kan i viss mån välja om och vart de ska migrera (och eventuellt migrera vidare), och dessa beslut kan influeras av rådande konjunkturläge.

att invandrades arbetsmarknadsetablering i Sverige är starkt beroende av konjunkturläget vid ankomsttiden.¹⁴

En del studier undersöker också möjliga förklaringar till varför konjunkturläget vid inträdet på arbetsmarknaden kan ha långsiktiga effekter, dock främst med relevans för unga som lämnar högre utbildning. Kwon m.fl. (2010) visar med både svenska och amerikanska data att unga som börjar sitt arbetsliv under en lågkonjunktur har mer begränsade karriärmöjligheter och lägre chans att befordras, även betingat på vilken typ av jobb de har. Liu m.fl. (2016) visar att andelen unga i Norge som har jobb som inte motsvarar deras utbildningsinriktning är högre när arbetslösheten är hög. Några av de amerikanska studierna visar också på en liknande mekanism; unga tvingas acceptera mindre kvalificerade yrken under en lågkonjunktur (Altonji m.fl. 2016; Kahn 2010).¹⁵

Sammantaget visar genomgången att det finns förhållandevis starkt stöd i forskningen för att unga som avslutar sin utbildning i samband med lågkonjunktur påverkas negativt och att effekterna kan bestå upp till 10 år eller mer efter examen. Hur stora de långsiktiga effekterna är varierar dock relativt mycket mellan olika studier. Få studier visar på några betydande könsskillnader; generellt tycks den långsiktiga effekten vara storleksmässigt jämförbar för män och kvinnor. Vissa studier indikerar dock att de negativa effekterna är större på sikt för de som lämnar högre utbildning i lågkonjunktur än för de som lämnar t.ex. gymnasiet. En delförklaring till detta skulle kunna vara att de som lämnar gymnasiet kan bemöta den svaga konjunkturen med att studera vidare, men forskningen är ännu relativt tunn när det gäller betydelsen av denna mekanism. Andra möjliga förklaringar inkluderar t.ex. att högutbildade unga i lågkonjunktur i högre grad behöver acceptera jobb som inte motsvarar deras kompetens, vilket har långsiktiga konsekvenser för deras karriärutveckling.

2.3 Effekter av ofrivilliga uppsägningar och arbetslöshet

I en relaterad litteratur undersöks hur erfarenheter av att bli uppsagd eller arbetslös påverkar individer på sikt (s.k. ”displacement effects”). Ett typiskt upplägg är att undersöka hur inkomster eller sysselsättning förändras över tid för individer som blir av med jobbet relativt jämförbara arbetstagare som inte blir av med jobbet. Att direkt jämföra en genomsnittlig individ som förlorar sitt arbete med en som har kvar sitt arbete är dock inte meningsfullt. Sannolikt samvarierar

¹⁴ I ytterligare analyser jämför Åslund och Rooth (2007) invandrare som anlände samtidigt under 1990-talskrisen men till olika lokala arbetsmarknader. Resultaten visar att invandrare som i ett tidigt skede bosätter sig på en lokal arbetsmarknad med relativt hög arbetslöshet själva har lägre inkomster och sysselsättning på upp till tio års sikt.

¹⁵ Se Engdahl (2020) för en mer detaljerad diskussion om denna typ av mekanismer.

underliggande produktivitetsskillnader mellan dessa personer systematiskt med framtida arbetsmarknadsutfall – det är t.ex. tänkbart att en genomsnittlig person som drabbas av uppsägning hade haft jämförelsevis sämre framtida arbetsmarknadsutfall även om personen de facto inte blivit uppsagd. En vanlig lösning är därför att fokusera på individer som drabbas av massuppsägningar eller företagsnedläggningar, då dessa tenderar att vara mer jämförbara med den genomsnittliga arbetskraften i termer av underliggande produktivitet.¹⁶ Om detta stämmer kan individer som drabbas av sådana händelser jämföras med andra individer som arbetar inom t.ex. samma bransch och geografiska område i syfte att identifiera en kausal effekt av att förlora jobbet på framtida arbetsmarknadsutfall.

En nackdel med denna typ av studier – åtminstone utifrån perspektivet i denna rapport – är att den saknar explicit koppling till lågkonjunkturer. Vissa studier undersöker dock huruvida effekten av att förlora jobbet skiljer sig åt i hög- och lågkonjunkturer. Många studier tenderar också av metodskäl att fokusera på etablerade arbetstagare, ofta de med fasta anställningar och inte sällan män i medelåldern, vilket innebär att kunskapsbasen vad gäller kvinnor, unga och andra grupper med svag ställning på arbetsmarknaden är mer begränsad.

Litteraturen växte kraftigt under 1990-talet, i takt med att arbetslösheten ökade i flera västländer. Flera studier från USA visade på långsiktiga, negativa effekter på både inkomster och sysselsättning av att förlora jobbet (Hamermesh, 1987; Ruhm, 1991; Jacobson m.fl., 1993; Kletzer, 1998).¹⁷ Davis och von Wachter (2011) kvantifierar inkomstförlusterna av att förlora jobbet i USA från slutet av 1970-talet och framåt. De finner att de som förlorar jobbet har 15–20 procent lägre inkomster så sent som 20 år senare. Notabelt är också att dessa inkomstförluster är ungefär dubbelt så stora för de som förlorar jobbet i lågkonjunktur jämfört med för de som förlorar jobbet i högkonjunktur. Den tidiga forskningen för europeiska länder pekade på betydligt mindre långsiktiga inkomstförluster jämfört med i USA (Gregory och Jukes, 2001; Kuhn, 2002a). De kortsiktiga inkomsteffekterna, å andra sidan, skattades som betydligt större, vilket främst förklarades av längre inledande arbetslöshetsperioder för uppsagda i Europa.

Eliasson och Storrie (2006) använder svenska registerdata, vilket gör det möjligt att följa individer över en lång tidsperiod och därmed undvika olika typer

¹⁶ Den främsta motiveringen brukar vara att dessa typer av uppsägningar i hög utsträckning beror på andra faktorer än individens egna egenskaper. Ansatsen kombineras vanligtvis också med en regressions- eller matchningsansats där observerbara karaktäristika såsom ålder, kön, utbildning, osv. kan konstanthållas.

¹⁷ Couch och Placzek (2010) menar dock att den tidiga litteraturen överskattade dessa långsiktiga inkomstförluster, men finner ändå betydande negativa effekter för de som drabbas av massuppsägningar.

av bortfalls- och selektionsproblem.¹⁸ Fokus ligger på företagsnedläggningar under 1987 och uppföljningsperioden sträcker sig fram till 1999. Resultaten visar på negativa inkomst- och sysselsättningseffekter på både kort och lång sikt. Studien visar också på konjunkturons roll i sammanhanget. De inledande negativa effekterna klingar av under de första 3–4 åren i samband med den goda konjunkturen under sent 1980-tal, men blir sedan återigen större under krisen på 1990-talet och består vid studieperiodens slut. Författarna menar att effekten av att förlora jobbet i goda tider främst visar sig som en kortsiktig anpassningseffekt, men att jobb förlusten ändå lämnar spår hos drabbade arbetstagare som kan synliggöras igen när konjunkturen försvagas. Verho (2008) dokumenterar ett liknande mönster baserat på företagsnedläggningar under 1990-talskrisen i Finland. Studien av Skans (2011) som diskuterades i avsnittet ovan finner däremot att effekterna av arbetslöshet i samband med 1990-talskrisen i Sverige tycks klinga av snabbare. Studien har dock ett fokus på unga som lämnar gymnasieskolans yrkesutbildningar och använder dessutom en annan metodansats. Det är oklart om den långsiktiga effekten av arbetslöshet de facto är mindre för unga eller om metodvalen förklarar skillnaderna mellan studierna.

Kunskapsbasen har fortsatt växa under de senaste två decennierna med en rad studier för Sverige och andra europeiska länder. Seim (2019) undersöker uppsägningar i Sverige under 2002–2004 och mäter utfall 2009. I linje med Eliason och Storrie (2006) tyder resultaten på betydande negativa inkomsteffekter av att förlora jobbet, åtminstone när dessa uppmäts under lågkonjunktur. Studien visar också att de negativa effekterna är betydligt större för äldre än för yngre arbetstagare. Schmieder m.fl. (2019) studerar betydelsen av att förlora jobbet i Tyskland 1980–2007 och dokumenterar stora, långsiktiga inkomstförluster. Även de pekar på konjunkturlägets roll och visar att inkomstförlusterna dubblas i storlek i samband med lågkonjunkturer. Hijzen m.fl. (2010) studerar arbetstagare som förlorade jobbet mellan 1994–2002 i Storbritannien och Huttunen m.fl. (2011) män som blev uppsagda 1991–1998 i Norge. Båda studierna finner att de inkomstförluster som består på sikt för uppsagda individer främst förklaras av en minskad sannolikhet att befinna sig i sysselsättning, medan den långsiktiga inkomstförlusten för sysselsatta är relativt liten. Bratsberg

¹⁸ Främst avses här problem med icke-slumpmässiga jobbyten under perioden innan företagsnedläggningen och bortfall från dataurvalet under uppföljningsperioden. Pfann och Hamermesh (2001) menade att tidigare studier är opålitliga eftersom de ofta baserats på de som förlorar jobbet just vid tidpunkten för företagsnedläggningen eller massuppsägningen. Det är rimligt att anta att dessa är ett icke-representativt urval av alla arbetstagare som påverkas av nedläggningen, då bättre rustade individer tenderar att söka sig ifrån företaget innan nedläggningen de facto sker (se Seim, 2019).

m.fl. (2018) visar att förlust av jobbet till följd av företagskonkurser under 1990-talet och 2000-talets första decennium i Norge har betydligt större negativa effekter på framtida sysselsättning och inkomster för invandrare jämfört med arbetstagare födda i landet.

Ett par nyare studier argumenterar dock för att de långsiktiga effekterna av att förlora jobbet kanske inte är så stora som hävdats i tidigare forskning. Krolikowski (2018) menar att många tidigare studier baserats på kontrollgrupper med artificiellt stabila sysselsättningsmönster.¹⁹ Genom att ta hänsyn till detta, i en analys baserad på amerikanska data från slutet av 1960-talet och framåt, finner han att den långsiktiga inkomstförlusten faller från 25 till 5 procent. Cederlöf (2019) utnyttjar kvasi-experimentell variation som uppstår av de svenska turordningsreglerna, vilket gör det möjligt att trovärdigt studera mer reguljära uppsägningar och inte bara massuppsägningar. Studien finner betydande kortsiktiga inkomstförluster av att bli uppsagd, men att dessa negativa effekter i princip är helt uttraderade på sju års sikt. Här kan noteras att för huvuddelen av urvalet mäts de långsiktiga effekterna i samband med en relativt god konjunktur i mitten av 2010-talet. Långsiktiga inkomstförluster framträder främst för de som drabbas av stora massuppsägningar – dvs. de typer av uppsägningar som ofta studerats i tidigare forskning – vilket kan kopplas till att sådana inte bara leder till att individen i sig förlorar jobbet utan också att hela den lokala arbetsmarknaden försämras.²⁰ Gathmann m.fl. (2020) finner evidens för Tyskland som är i linje med detta. De studerar hur lokala arbetsmarknader påverkas av massuppsägningar 1975–2008 och finner långsiktiga, negativa spridningseffekter på sysselsättningen inom regionen och framför allt för de branscher som berörs av massuppsägningarna. Intressant nog är de negativa effekterna för de som är anställda i regionen vid tidpunkten för massuppsägningen relativt små, vilket förklaras av en ökad utflyttning till regioner med bättre sysselsättningsmöjligheter.

Trots denna senare forskning bör vi ändå betrakta kunskapsbasen på området som relativt solid: att förlora jobbet medför stora kortsiktiga inkomstförluster och även om viss återhämtning sker med tid så tycks dessa förluster bestå på lång sikt. Även om de långsiktiga effekterna inte är så dramatiska som vi tidigare trott bör de ändå ses som betydande. Som jämförelse pekar forskningen på långsiktiga effekter av att förlora jobbet som *åtminstone* motsvarar avkastningen på att ha

¹⁹ Krolikowski (2018) menar att tidigare studier begränsat kontrollgruppen till individer med oavbruten sysselsättning under både för- och uppföljningsperioden. Ett argument för att göra så är att man vill försöka isolera den del av individers inkomspotential som förloras i samband med ofrivillig uppsägning (s.k. matchningsspecifikt humankapital). Nackdelen är att detta tenderar att göra kontrollgruppen positivt selekterad.

²⁰ Studien är än så länge inte publicerad i vetenskaplig tidskrift och vi bör därför invänta mer forskning innan vi kan dra alltför starka slutsatser baserat på dessa resultat.

ytterligare ett utbildningsår i Sverige, och troligtvis mer än så.²¹ Den senaste tidens forskning har dock nyanserat vår tolkning av dessa resultat. Flera studier implicerar att effekten är betydligt större när konjunkturen är sämre och i samband med större uppsägningar som kan tänkas ha spridningseffekter på den lokala arbetsmarknaden. Den långsiktiga effekten av att förlora jobbet verkar vara mer negativ för specifika grupper, såsom äldre arbetstagare och de med invandrarbakgrund, medan effekten för unga verkar vara betydligt mindre.

Forskningen säger dock betydligt mindre om varför dessa långsiktiga effekter av att förlora jobbet uppstår. Möjliga förklaringar inkluderar bland annat förlust av generellt eller företagsspecifikt humankapital (Becker, 1993; Edin och Gustavsson, 2008), matchningsteorier där arbetslösa tvingas acceptera arbeten av lägre kvalitet (Pissarides, 1994), sociala normer som påverkar individers preferenser för arbete (Stutzer och Lalive, 2004) och att arbetsgivare använder individers arbetslöshetshistorik som en signal om låg produktivitet (Albrecht m.fl., 1999; Eriksson och Rooth, 2014). Huttunen m.fl. (2011) menar att förluster av företags- och branschspecifikt humankapital är en delförklaring. Eriksson och Rooth (2014) visar på ett trovärdigt vis att arbetslöshet medför ett stigma, vilket skulle kunna vara en delförklaring. Att effekten av att förlora jobbet är konjunkturberoende indikerar också att en välmående arbetsmarknad kan mildra den långsiktiga konsekvensen av att förlora jobbet, och vice versa (Davis och von Wachter, 2011; Gathmann m.fl., 2020). Schmieder m.fl. (2019) visar att inkomstförlusterna till stor del kan förklaras av att de som förlorar jobbet tenderar att återanställas av arbetsgivare som i genomsnitt betalar lägre löner, och att denna företagsspecifika löneförlust är särskilt stor i lågkonjunkturer. Sammantaget bör dock kunskapsläget ännu ses som relativt osäkert på denna front, och bör vara ett viktigt fokusområde för framtida forskning.

I detta avsnitt har vi summerat den omfattande forskning som har visat hur erfarenheter av att bli uppsagd eller bli arbetslös påverkar individer på sikt. Att förlora jobbet medför stora kortsiktiga inkomstförluster och även om viss återhämtning sker med tid så tycks dessa förluster bestå på lång sikt. I jämförelse med de studier som diskuteras i avsnitt 2.1 och avsnitt 2.2 saknar flertalet studier av detta slag en explicit koppling till lågkonjunkturer. De studier som trots allt berör konjunkturläget pekar på att inkomstförlusterna av att förlora jobbet är betydligt större för de som förlorar jobbet i lågkonjunktur jämfört med de som förlorar jobbet i högkonjunktur. Vi har även uppmärksammat att ett par nyare

²¹ Med avkastningen på utbildning avses hur mycket inkomsten i genomsnitt förändras när individers utbildning ökar med ett år. Björklund m.fl. (2004) skattar att avkastningen på ett utbildningsår var cirka 5–6 procent på tidigt 2000-tal. Nybom (2017) finner liknande skattningar för högskoleutbildning. Majoriteten av studierna som skattar effekter av att förlora jobbet finner långsiktiga inkomstförluster på 5–15 procent på årsbasis.

studier argumenterar för att de långsiktiga effekterna av att förlora jobbet kanske inte är så stora som hävdats i tidigare forskning.

3 Arbetsmarknadseffekter av lågkonjunkturer i Sverige

I denna del av rapporten undersöker vi hur den ekonomiska krisen som bröt ut under det tidiga 1990-talet och den internationella finanskrisen som hade sin startpunkt i USA 2007 påverkade den svenska arbetsmarknaden. Kriserna slog olika hårt mot olika delar av landet, t.ex. beroende på skillnader i branschstruktur, vilket vi utnyttjar för att analysera hur återhämtningen efter kriserna såg ut. Innan vi i mer detalj beskriver vår empiriska ansats inleder vi med att beskriva utvecklingen på svensk arbetsmarknad under de senaste decennierna.

3.1 Svensk arbetsmarknad 1985–2019

Figur 1 visar hur sysselsättnings-, arbetskrafts- och arbetslöshetstalet har utvecklats sedan mitten av 1980-talet. Under denna period har Sverige genomgått tre lågkonjunkturer av varierande storlek. Den första och mest omfattande av dessa var 90-talskrisen. Bland grundorsakerna till krisen framhålls avregleringarna av kapitalmarknaderna under 1980-talet, som t.ex. innebar att banker inte längre var tvingade att begränsa sin utlåning. Dessa gav upphov till en kraftig ökning av utlåningen till hushåll och företag, vilket drev upp tillgångspriserna och ökade konsumtionen. På grund av faktorer i omvärlden, bl.a. det höga ränteläget orsakat av Tysklands återförening, och i Sverige, t.ex. den stora skattereformen 1990–1991 som gjorde det mindre attraktivt att låna, bröts den ekonomiska uppgången abrupt. En djup ekonomisk kris tog vid.²² Krisen utvecklades snabbt till en storskalig bank- och finanskris som tvingade fram kraftiga besparingar i offentlig sektor. Budgetnedskärningarna var omfattande och bidrog till att krisen blev långvarig – först 1997 började arbetsmarknaden att återhämta sig. Sammantaget orsakade krisen ett stort sysselsättningsfall och en kraftig uppgång av arbetslösheten.

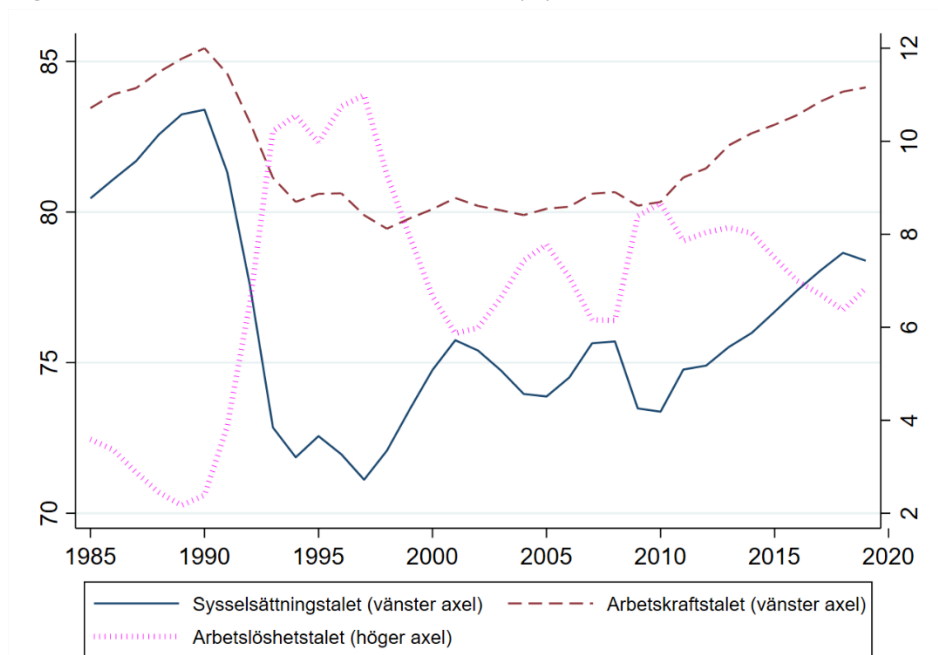
En andra mer begränsad konjunkturedgång (som vi inte studerar) inleddes 2001, strax efter det att den s.k. IT-bubblan sprack. Nedgången stärktes också av den oro som uppstod i världsekonomin efter terrorattackerna i New York i september 2001.

Finanskrisen hade sitt ursprung i den oro som uppstod på finansmarknaderna i USA hösten 2007. Då det uppdagades att amerikanska banker hade tagit stora

²² Se t.ex. Jonung (2009) för en mer utförlig beskrivning av vad som orsakade 90-talskrisen.

kreditrisk vid utlåning (t.ex. till bolån) kraschade den amerikanska bostadsmarknaden och ett flertal kreditinstitut och investmentbanker gick i konkurs. En världsomspännande lågkonjunktur bröt ut. Krisen orsakade en allvarlig skuldkris i delar av Euroområdet, där länderna i Sydeuropa var särskilt drabbade. Svensk arbetsmarknad påverkades bl.a. i form stigande arbetslöshet och fallande sysselsättning 2008–2010.

Figur 1 Arbetsmarknadsindikatorer 1985–2019 (%)

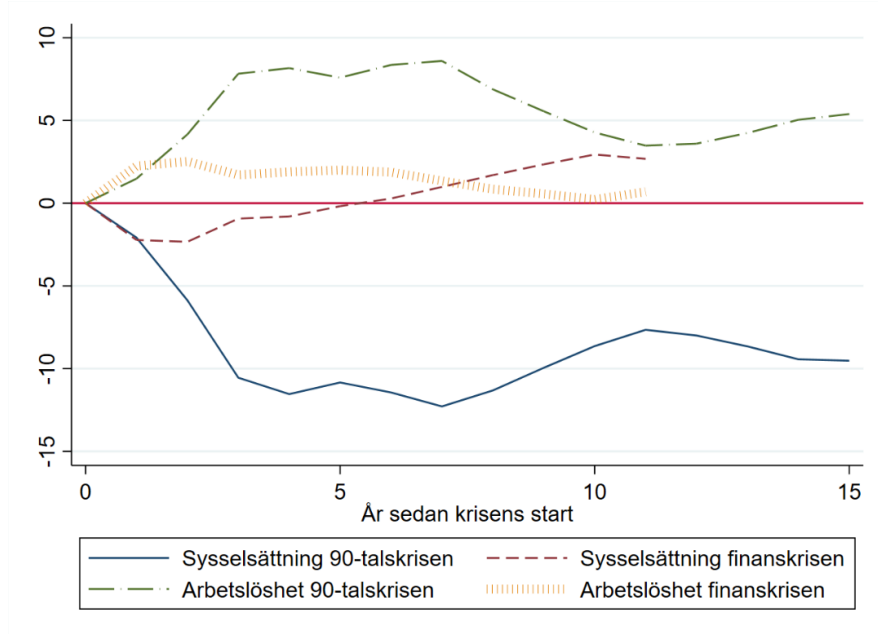

Not: Befolkningen 16–64 år; egen bearbetning av data från AKU (SCB). Länkade data används. Länkningen innebär att arbetsmarknadsindikatorerna är jämförbara över tid.

Figur 2 illustrerar hur nedgången respektive återhämtningen på arbetsmarknaden såg ut för de två kriser som vi fokuserar på i denna rapport: 90-talskrisen och finanskrisen. Under 90-talskrisens första tre år steg arbetslösheten med nästan 8 procentenheter och låg sedan kvar på en hög nivå under flera år innan den sakta vände neråt. Sysselsättningen föll med över 10 procentenheter och hade bara återhämtat sig till viss del 10–15 år efter krisens inledning. Nedgången i samband med finanskrisen var både kortare och mindre dramatisk: arbetslösheten steg med drygt två procentenheter mellan 2008–2010 och följdes av en period med sakta fallande arbetslöshet. Krisen ledde visserligen till ett snabbt sysselsättningsfall på strax över 2 procentenheter, men därefter följde en återhämtning präglad av en ihållande ökning av sysselsättningen. Av Figur 1 framgår också att

90-talskrisen samvarierar med ett kraftigt och permanent fall i arbetskraftstalet; i jämförelse föll arbetskraftstalet endast marginellt under finanskrisen och ökade sedan kraftigt i samband med krisens återhämningsfas. Jämförelsen gör det tydligt att 90-talskrisen hade en betydligt större inverkan på svensk arbetsmarknad än vad finanskrisen hade.

Figur 2 Utvecklingen av arbetslöshetstalet och sysselsättningstalet efter krisernas utbrott

Not: Befolkningen 16–64 år. Egen beräkning baserad på data från AKU (SCB). 90-talskrisen startade 1990 och finanskrisen 2008.

Tabell 1 visar hur sysselsättning och arbetsinkomster förändrades på kort sikt för olika befolkningsgrupper i samband med inledningen av de två kriserna.²³ Under 90-talskrisens inledning 1990–1993 var unga 16–24 år särskilt drabbade, med ett sysselsättningsfall som uppgick till 27 procentenheter. Andra grupper som drabbades relativt hårt var de med begränsad utbildning och individer födda utanför Europa. Ett likartat mönster är skönjbart för arbetsinkomster. Intressant nog

²³ Med hjälp av AKU:s begränsade urval är det inte möjligt beskriva hur konjunkturedgångarna kom att påverka olika befolkningsgrupper, med undantag för ålder och kön. Att använda den registerbaserade sysselsättningsstatistiken (från RAMS) är inte heller en framkomlig väg eftersom definitionen av sysselsättning har reviderats vid flera tillfällen. Vi konstruerar därför ett eget sysselsättningsmått som nära följer sysselsättningstalet i AKU. Vi definierar individer som sysselsatta om de har en årlig arbetsinkomst som motsvarar åtminstone 5 procent av medianinkomsten för 45-åringar. Se Bilaga 1 för en mer detaljerad beskrivning.

visar Tabell 1 att även under finanskrisens inledning föll sysselsättningen som mest för unga, individer med kort utbildning och individer födda i övriga världen. I termer av arbetsinkomster tycks dessutom män ha drabbats mer i samband med finanskrisens inledning än kvinnor, även om det ska noteras att arbetsinkomsterna i genomsnitt ökade svagt under krisens inledning.

Tabell 1 Förändring av arbetsmarknadsutfall i samband med 90-talskrisen och finanskrisen

	90-talskrisen		Finanskrisen		90-talskrisen		Finanskrisen	
	Sysselsatt 1989 (%)	Δ Sysselsatt (%)	Sysselsatt 2007 (%)	Δ Sysselsatt (%)	Arbets- inkomst 1989	Δ Arbets- inkomst (%)	Arbets- inkomst 2007	Δ Arbets- inkomst (%)
Alla	83,3	-8,8	75,2	-1,8	1654	-12%	2182	1,4%
Kvinna	82,2	-7,6	74,6	-1,5	1288	-9%	1801	3,7%
Man	84,4	-9,9	75,7	-2,0	2009	-13%	2552	-0,1%
16–24 år	84,4	-26,6	57,6	-4,6	959	-43%	742	-8,3%
25–34 år	88,0	-8,5	81,3	-3,2	1654	-15%	2096	-3,9%
35–44 år	88,1	-5,2	83,4	-0,9	2046	-10%	2749	2,3%
45–54 år	85,8	-2,8	81,1	-0,3	2126	-5%	2851	4,5%
55–64 år	65,6	-1,9	70,2	0,2	1371	-5%	2279	5,8%
Förgymnasial utbildning	74,3	-12,0	51,3	-4,1	1242	-14%	1132	-3,0%
Gymnasial utbildning	89,1	-8,4	80,8	-1,6	1712	-13%	2158	0,6%
Kort eftergymnasial utbildning	93,9	-5,7	83,6	-2,5	2119	-14%	2520	-0,2%
Lång eftergymnasial utbildning	95,1	-1,9	87,7	-0,9	3004	-4%	3369	1,8%
Norden inkl. Sverige	84,4	-7,6	78,0	-1,2	1689	-10%	2310	2,4%
Västeuropa exkl. Norden	72,4	-10,9	61,7	-2,2	1480	-15%	1995	1,4%
Övriga världen	65,8	-21,2	55,5	-2,7	1010	-32%	1257	-0,6%

Not: Urvalet innefattar befolkningen 16–64 år. Sysselsättning definieras som arbetsinkomster som minst motsvarar 5 procent av medianinkomsten för en 45-åring (se Bilaga 1 för hur vi definierar sysselsättning). Arbetsinkomster uttrycks i 100-tals kr (2018 års värde; inkomsterna är inflationsrensade med hjälp av KPI). Förändringen (Δ) av sysselsättning (arbetsinkomst) är beräknad som skillnaden i sysselsättning (arbetsinkomst) mellan 1990 och 1993 för 90-talskrisen, och motsvarande mellan 2008 och 2010 för finanskrisen. Information för individer som saknar uppgift om födelseland eller är statslös och individer utan uppgift om utbildning redovisas inte.

3.2 Metod och data

För att identifiera effekterna av de två kriserna utnyttjar vi det faktum att olika lokala arbetsmarknader i Sverige påverkas i olika utsträckning av konjunkturbedgångarna. Ansatsen bygger på en studie av Yagan (2019), som undersöker arbetsmarknadseffekterna av finanskrisen i USA. Att både 90-talskrisen och finanskrisen slog olika hårt i olika delar av Sverige framgår av Figur 3, som visar att sysselsättningsfallet varierade kraftigt mellan kommuner och mellan kriserna. För båda kriser ser vi att det finns en betydande geografisk variation i hur krisen kom att slå, med hårt drabbade kommuner i både de södra och de norra delarna av landet. Det framgår även att det inte är exakt samma kommuner som drabbades hårdast av de två kriserna.²⁷

Genom att jämföra arbetsmarknadsutfall för individer som innan respektive kris var bosatta i kommuner som påverkades kraftigt av en kris med individer bosatta i kommuner som påverkades i mindre utsträckning går det att fånga den kausala effekten av lokala konjunkturfall under vissa antaganden.²⁸ Vi tillämpar denna metod för att skatta effekter av 90-talskrisen och finanskrisen i Sverige och utgår ifrån följande ekonometrisk modell:

$$y_{it} = \beta Chock_{c(i1989/i2007)} + \theta_{g(i1989/i2007)} + \epsilon_{it}, \quad (1)$$

där y_{it} utgör förändringen i arbetsmarknadsutfall (såsom sysselsättning eller arbetsinkomster) för individ i mellan förperioden innan krisen och tidpunkt t , $Chock_{c(1989/2007)}$ fångar det konjunkturfall som individer bosatta i kommun c utsattes för och $\theta_{g(1989/2007)}$ är kontroller (i form av fixa effekter) för individens arbetsmarknadsstatus innan respektive kris bröt ut. Modellen skattas separat för olika utfall vid olika tidpunkter t .

Tolkningen av β som en *kausal* effekt av de lokala ekonomiska chocker som kriserna orsakade vilar på ett antagande om att individer inom grupp g kan betraktas som slumpmässigt spridda mellan Sveriges kommuner.²⁹ Mer specifikt bygger tolkningen på att de arbetsmarknadsutfall vi studerar hade utvecklats på ett likartat sätt för individer i hårt och i mindre hårt drabbade kommuner i ett

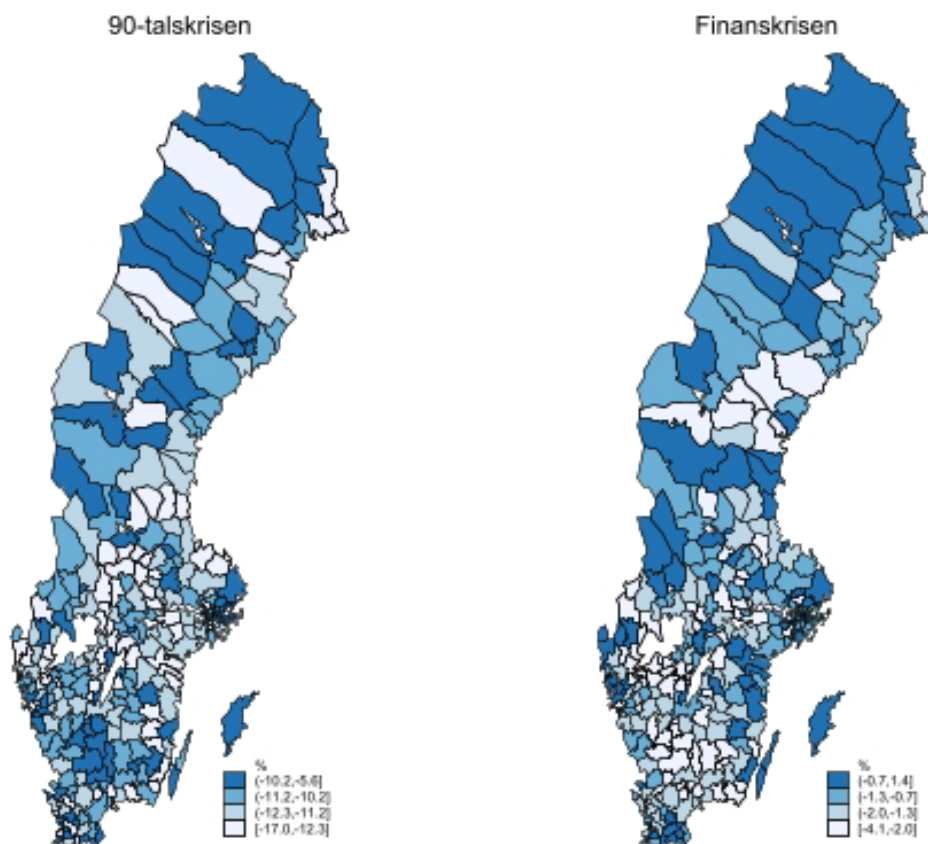
²⁷ Sysselsättningsförändringarna på kommunal nivå som uppstod pga. kriserna är endast svagt positivt korrelerade; korrelationskoefficienten ligger på 0.16.

²⁸ Ett alternativ är att fokusera på SCB:s egen definition av lokala arbetsmarknader i stället för kommuner. Dessa är dock betydligt färre till antalet och storleksmässigt skevt fördelade, vilket skulle försvåra vår analys. Vi är dock medvetna om att kommuner bara är en approximation av lokala arbetsmarknader, och att de effekter vi redovisar av detta skäl potentiellt sett är underskattade (i absoluta tal).

²⁹ Mer precist bör β givet dessa antaganden tolkas som en kausal effekt av dessa lokala chocker och chockernas underliggande orsaker, vilka inte går att särskilja empiriskt.

kontrafaktiskt scenario där krisen inte hade inträffat, vilket givetvis inte är möjligt att testa explicit. Vi kan dock påvisa att trenderna i arbetsmarknadsutfall innan respektive kris var likartade för hårt och mindre hårt drabbade kommuner. Vi använder dessutom rika data för att definiera g – i vår huvudspecifikation en flexibel interaktion mellan arbetsinkomst och branschtillhörighet före krisen och ålder – vilket gör den kausala tolkningen mer trovärdig. Vi diskuterar en rad känslighetsanalyser i avsnitt 3.4.

Figur 3 Sysselsättningsförändring på kommunal nivå

Not: Kartorna visar förändringen av andelen av befolkningen 16–64 år som var sysselsatt 1990–1993 och 2008–2010. Iaktta att färgskalorna skiljer sig åt mellan kriserna pga. skillnader i hur djupa kriserna var. Måttet är beräknat baserat på sysselsättningsstatus från den offentliga registerbaserade statistiken (RAMS) för befolkningen 16–64 år. För mer detaljer se avsnitt 3.2.3.

3.2.1 Urval

I analysen använder vi två urval baserade på data från Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier (LISA) och Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS). I det första urvalet, som används för att studera 90-talskrisen, ingår den folkbokförda befolkningen som var 20–54 år i Sverige 1989, dvs. året innan krisen bröt ut. Urvalet följs fram till 2004. Det innebär att vi i princip kan följa samtliga individer i minst 10 år innan delar av urvalet faller bort i samband med att de fyller 65 år.³⁰ I det andra urvalet, som används för att studera finanskrisen, inkluderar vi den folkbokförda befolkningen som var 20–54 år i Sverige 2007. Vi följer urvalet fram till 2017. För båda urvalen inkluderar vi även data på bakgrundsegenskaper och arbetsmarknadsutfall under perioderna innan krisernas utbrott, vilket gör det möjligt att analysera trender i arbetsmarknadsutfall innan respektive kris. För urvalet som används för att studera 90-talskrisen inkluderar vi uppgifter från 1985 och framåt och för finanskrisen uppgifter från och med 2003.

Kravet att de som ingår i urvalet ska vara folkbokförda i Sverige året innan respektive kris innebär att individer som invandrar eller uppfyller åldersrestriktionen vid ett senare tillfälle exkluderas. Begränsningen är naturlig eftersom vi är intresserade av effekter av kriser på individer som redan befann sig på arbetsmarknaden när kriserna bröt ut.³¹

3.2.2 Utfallsmått

För att studera effekterna av de två kriserna använder vi oss av två primära utfallsmått: *indexerad* arbetsinkomst och *relativ* sysselsättning. Måttet på arbetsinkomst inkluderar summan av kontant bruttolön under året, enligt kontrolluppgift till Skatteverket från arbetsgivare. Som kontant bruttolön redovisas i huvudsak ersättningar som arbetsgivaren ska betala arbetsgivaravgift för (SCB 2020). Arbetsinkomsterna inflationsjusteras (med KPI) och uttrycks i 2018 års värde. I huvudanalyserna använder vi indexerad arbetsinkomst som utfallsmått, definierat som individens arbetsinkomst år t delat med individens genomsnittliga arbetsinkomst 1985–1989 för 90-talskrisen och 2003–2007 för finanskrisen.³² I

³⁰ Vi observerar vårt urval i åldern 16–64 år. Utöver åldersrestriktionen faller en del individer bort pga. utvandring och dödsfall. Vi exkluderar även individer med återanvända eller ändrade personnummer (ca 0,7 procent av befolkningen 16–64 år 1985–2017).

³¹ Det är dock möjligt att individer flyttar inom landet eller utvandrar efter inledningen av respektive kris, möjligen också som en konsekvens av krisen. Individer som utvandrar faller bort från vårt urval i samband med utvandringen. Individer som flyttar till andra kommuner kvarstår i urvalet. Inrikes flyttar är en möjlig mekanism bakom våra skattade effekter men bör inte ses som något problem i termer av våra skattningars interna validitet.

³² Fördelningen av indexerade arbetsinkomster är skev åt höger, dvs. en andel av urvalet har procentuella arbetsinkomstökningar som kraftigt överstiger genomsnittet. Av denna anledning har

bilagan redovisar vi även effekten på *relativ* arbetsinkomst, definierat som individens arbetsinkomst år t minus individens genomsnittliga arbetsinkomst 1985–1989 för 90-talskrisen och 2003–2007 för finanskrisen.

Vårt sysselsättningsmått baseras på huruvida en individ har en årlig arbetsinkomst som minst motsvarar 5 procent av medianinkomsten för en 45-åring (se beskrivning i Bilaga 1). Detta mått följer det nationella sysselsättningstalet enligt AKU väldigt väl. I analysen använder vi *relativ* sysselsättning, definierat som individens sysselsättningsstatus år t minus individens genomsnittliga sysselsättningsstatus 1985–1989 respektive 2003–2007.

3.2.3 Chockmåttet

För att kunna skatta effekterna av lokala konjunkturfall använder vi chockmått baserade på lokala förändringar i sysselsättningen. Chockmått definieras som sysselsättningsförändringen i procentenheter på kommunal nivå 1990–1993 (för 90-talskrisen) och 2008–2010 (för finanskrisen), vilket ungefär motsvarar förändringen mellan inledningen av respektive kris och dess djupaste punkt. För att förenkla tolkningen av resultaten använder vi inversen av detta mått i analysen, vilket innebär att vi kan tolka resultaten i termer av vad som hände när sysselsättningen *föll* med en procentenhet. Måtten beräknas med hjälp av information om sysselsättningsstatus hämtad från den offentliga registerbaserade statistiken (RAMS) för befolkningen 16–64 år.³³

3.2.4 Kontrollvariabler

Vi definierar ålder i ettårsintervall baserat på födelseår. Branschtillhörighet mäts året innan krisernas utbrott (dvs. 1989 eller 2007) på tvåställig nivå i enlighet med Standard för svensk näringsgrensindelning.³⁴ Individer som saknar branschinformation eller arbetsinkomst tilldelas separata bransch-koder. Arbetsinkomst definieras som genomsnittsinkomsten 1985–1989 respektive 2003–2007 och

vi ersatt indexvärden som överstiger den 95:e percentilen med värdet för den 95:e percentilen. Vid beräkningen av index har individer som saknar arbetsinkomster 1985–1989 (2003–2007) fått ett indexvärde motsvarande 95:e percentilen år t om arbetsinkomsterna är positiva samma år, saknas inkomster sätts indexvärdet till 0.

³³ Sysselsättningstalet definieras som andelen i kommunen som var sysselsatta i november respektive år. En komplikation är att sysselsättningsmåtten i RAMS förändras över tid och att en brytpunkt infaller 1994. Därför beräknar vi chocken för åren 1990–1993 och exkluderar således 1994 trots att krisen då hade fördjupats ytterligare (se Figur 1). Ett alternativ hade varit att likt Yagan (2019) beräkna chocken i termer av lokal förändring i arbetslöshet. Detta är dock inte möjligt då arbetslöshetsstatistik på kommunal nivå endast finns tillgänglig från och med 1992.

³⁴ Nivån innehåller 60 unika branscher. SNI 1992 används för 90-talskrisen och SNI 2002 för finanskrisen.

delas in i 15 grupper.³⁵ I vår huvudspecifikation kontrollerar vi flexibelt för interaktionen mellan ålder, bransch och arbetsinkomster med gruppvisa fixa effekter.³⁶ Interaktionen fångar skillnader i egenskaper och arbetsmarknadsstatus mellan individer bosatta i olika kommuner året innan utbrottet av de respektive kriserna. För att kunna studera effekter på olika befolkningsgrupper använder vi även information om kön, utbildningsnivå och födelseregion från LISA.³⁷ I avsnitt 3.4 diskuterar vi en rad känslighetsanalyser där vi bland annat varierar kontrollvariablerna.

3.2.5 Beskrivande statistik

Tabell 2 visar beskrivande statistik för våra två urval. I Panel A redovisas sysselsättningsstalet och genomsnittliga arbetsinkomster 5 år efter krisernas djupaste punkter (1999 respektive 2015), samt vårt lokala chockmått (dvs. den initiala lokala sysselsättningsförändringen i samband med respektive kris) för de individer som ingår i urvalen dessa år. Sysselsättningsnivån och de genomsnittliga arbetsinkomsterna var lägre efter 90-talskrisen jämfört med motsvarande tidpunkt efter finanskrisen. Panel B sammanfattar de olika urvalen året innan de respektive krisernas utbrott. Noterbart är den lägre utbildningsnivån och den lägre andelen utrikes födda i urvalet för 90-talskrisen.

³⁵ Gränserna till de respektive inkomstgrupperna är definierade så att de är lika stora inom respektive urval med ett undantag; gruppen som innehåller de allra lägsta genomsnittsinkomsterna innan finanskrisen är ungefär dubbelt så stor som övriga grupper pga. att andelen som helt saknar arbetsinkomst är hög. Resultaten är robusta med avseende på hur grupperna definieras. Om vi använder 10, 15 eller 20 grupper påverkar inte våra slutsatser.

³⁶ I teorin har vi drygt 32 000 fixa effekter (35 åldrar, 15 inkomstgrupper och 61 branscher). I praktiken är dock antalet något lägre (då alla gruppkombinationer inte existerar i data) och varierar även något över tid beroende på utfallsår och -mått, men ligger generellt på cirka 27 000.

³⁷ Utbildning analyseras i termer av fyra olika nivåer (förgymnasial, gymnasial samt kort- och lång eftergymnasial utbildning). Födelseregion analyseras i termer av tre grupper: Norden inklusive Sverige, Västeuropa exklusive Norden, samt övriga världen. Till Västeuropa (EU-15) räknas även USA och Kanada.

Tabell 2 Beskrivande statistik

Panel A: Utfall 5 år efter krisens djupaste punkt				
	Medelvärde Standard- avvikelse		Medelvärde Standard- avvikelse	
	90-talskrisen (1999)		Finanskrisen (2015)	
Sysselsatt (%)	78,9	40,8	84,1	36,5
Arbetsinkomst (100-tals kr)	2166	1982	3237	2783
Lokal chock (Δ kommunal syssels. %)	-11.5	1.5	-1.3	0.9
Antal individer (observationer)	3,861,474		3,970,561	
Panel B: Personliga egenskaper året innan krisens utbrott				
	90-talskrisen (1989)		Finanskrisen (2007)	
Man (%)	51,1	50,0	51,0	50,0
Ålder	36,5	9,8	37,2	9,9
20–29 år (%)	29,6	45,6	26,7	44,2
30–39 år (%)	28,6	45,2	29,3	45,5
40–49 år (%)	30,6	46,1	30,1	45,9
50–54 år (%)	11,2	31,6	13,9	34,6
Förgymnasial utbildning (%)	26,4	44,1	12,4	33,0
Gymnasial utbildning (%)	46,8	49,9	49,2	50,0
Kort eftergymnasial utbildning (%)	10,3	30,3	15,5	36,2
Lång eftergymnasial utbildning (%)	9,9	29,9	20,9	40,7
Norden inkl. Sverige (%)	93,5	24,6	85,1	35,6
Västeuropa exkl. Norden (%)	1,6	12,4	1,6	12,6
Övriga världen (%)	4,8	21,5	13,3	33,9
Arbetsinkomst (100-tals kr)	1849	1345	2399	2329
Antal individer (observationer)	4,040,634		4,135,707	

Not: Måttet lokal chock som visas i Panel A är förändringen i kommunal sysselsättning mellan 1990–1993 resp. 2008–2010 beskrivet för de som ingår i urvalen vid utfallsåren 1999 resp. 2015. Information för individer som saknar uppgift om födelseland eller är statslösa (0,06 resp. 0,05 procent av urvalet 1989 resp. 2007) och individer som saknar uppgift om utbildning (6,8 resp. 1,9 procent av urvalet) redovisas inte.

3.3 Krisernas arbetsmarknadseffekter

I detta avsnitt presenterar vi rapportens huvudresultat. Vi inleder med att diskutera hur de lokala konjunkturfall som uppstod i samband med 90-talskrisen kom att påverka arbetsinkomster och sysselsättning på kort och lång sikt, samt för olika befolkningsgrupper. Efter det följer motsvarande resultatredovisning för finanskrisen. Vi diskuterar även kort hur de två kriserna skiljer sig åt i termer av hur hårt de slog, hur återhämtningen såg ut efter kriserna och om det är samma arbetstagargrupper som primärt påverkades.

Panel A i Figur 4 visar effekten av de lokala konjunkturfall som uppstod i samband med 90-talskrisen på individers indexerade arbetsinkomster. Skattningen för varje år motsvarar β från ekvation 1 betingat på interaktionen mellan ålder och arbetsinkomst, samt branschtillhörighet året innan krisens utbrott. Figuren visar på statistiskt signifikanta och negativa effekter som växer fram gradvis från och med krisens start och sedan stabiliseras under åren 1997–2004. Skattningen för 2004, det sista observationsåret, betyder att en procentenhets större sysselsättningsfall på lokal nivå i genomsnitt orsakade cirka 2,4 procentenheters sämre inkomstutveckling på lång sikt.

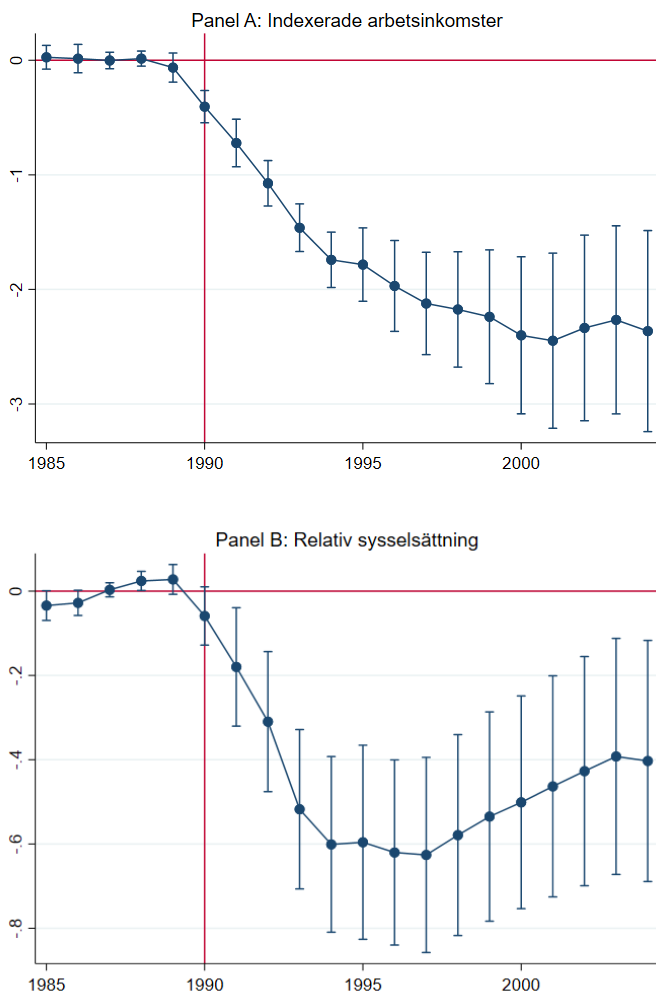
Panel B i Figur 4 visar motsvarande effekter på sysselsättningen. Precis som för arbetsinkomster förstärks sysselsättningseffekten kraftigt under krisens första år, vilket är i linje med definitionen av vårt chockmått. Trots att en viss återhämtning sker med start 1998 så återgår sysselsättningen aldrig till den tidigare nivån. Punktskattningarna implicerar att en procentenhets större lokalt sysselsättningsfall i samband med krisens inledning resulterade i en minskning av sannolikheten att en individ var sysselsatt med i genomsnitt 0,63 procentenheter 1997 och 0,40 procentenheter 2004. Den partiella återhämtningen av sysselsättningen skiljer sig därför något från den mer permanenta nedgången av arbetsinkomsterna. Avsaknaden av full återhämtning speglar dock i båda fall det mer eller mindre permanenta fallet i sysselsättningen på nationell nivå i samband med krisen (se Figur 1). Mer specifikt innebär våra resultat att de skillnader mellan lokala arbetsmarknader som uppstod under krisens inledning cementerades och bestod på sikt, åtminstone sett till de individer som berördes av dessa lokala chocker när krisen började.

Figur 5 visar hur de lokala chockerna i samband med 90-talskrisen påverkade olika arbetstagargrupper på sikt.³⁸ Punktskattningarna för flertalet av grupperna ligger nära varandra och är inte signifikant skilda från genomsnittseffekten för

³⁸ Vi mäter utfallen 5–7 år efter krisens djupaste punkt. Anledningen till att vi redovisar effekter för ett treårsintervall är att precisionen i skattningarna då blir något högre. Några av befolkningsgrupperna, t.ex. individer födda i Västeuropa exkl. Norden, är relativt små (se Tabell 2).

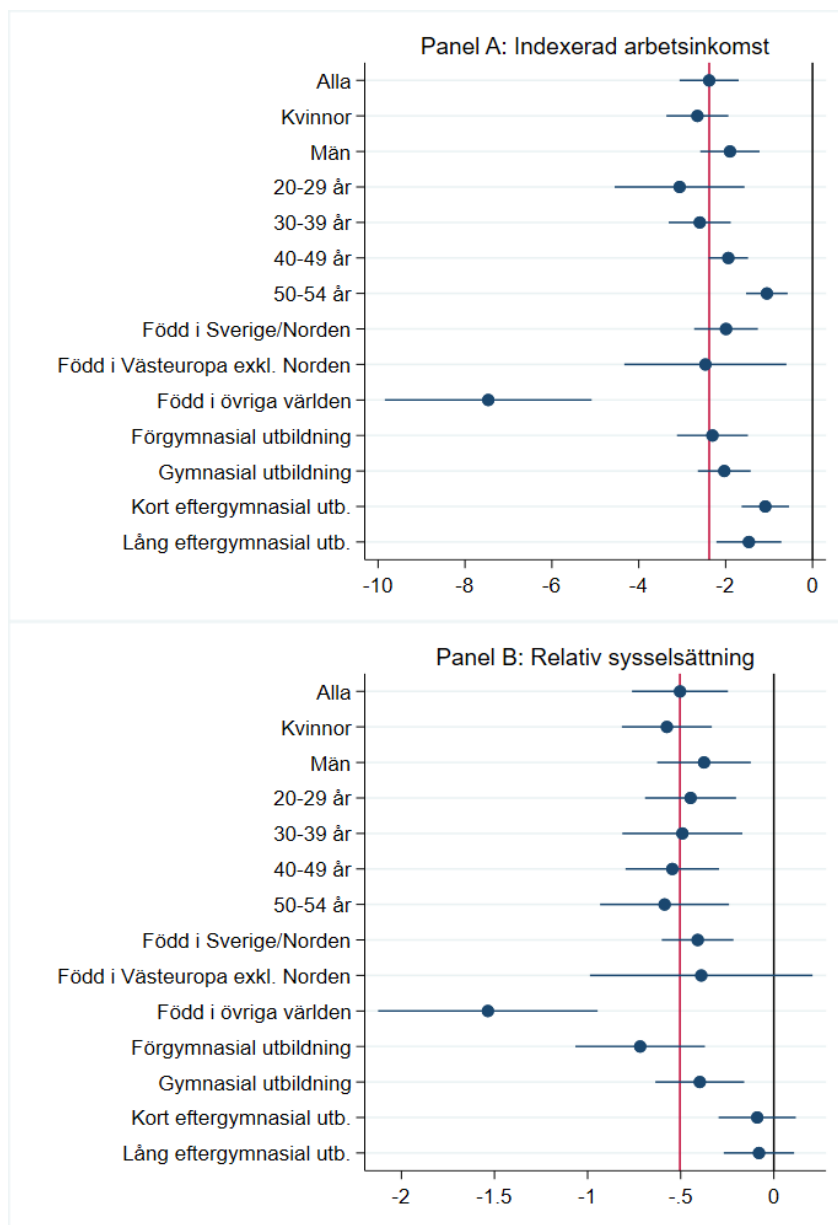
hela urvalet. Två observationer står dock ut: individer med kortare utbildning verkar i viss mån ha drabbats i större utsträckning än de med längre utbildning och individer födda i ”övriga världen” drabbades hårdare än födda i Sverige. Vad gäller arbetsinkomster ser vi även en viss tendens till att unga drabbades hårdare än äldre. Sammantaget visar dock analysen att trots att lokala konjunkturfall i samband med 90-talskrisen hade en negativ inverkan på både arbetsinkomster och sysselsättning på lång sikt så var skillnaderna mellan olika grupper i de flesta fall små eller statistiskt icke-signifikanta.

Figur 4 90-talskrisens effekt på indexerad arbetsinkomst och relativ sysselsättning

Not.: Figuren visar effekten av 90-talskrisens lokala chocker på *indexerad* arbetsinkomst (panel A) och relativ sysselsättning (panel B). Chocken definieras som inversen av sysselsättningstalets förändring 1990–1993 på kommunal nivå och beräknas med det officiella sysselsättningsmåttet från RAMS för befolkningen 16–64 år. Indexerad arbetsinkomst definieras som individens arbetsinkomst år t delat med individens genomsnittliga arbetsinkomst 1985–1989. Relativ sysselsättning definieras som sysselsättningen år t minus genomsnittlig sysselsättning 1985–1989. Sysselsättning definieras som årlig arbetsinkomst som motsvarar minst 5 procent av medianinkomsten för en 45-åring (se Bilaga 1). Kontrollvariablerna består av interaktionen ålder*bransch 1989*inkomster 1985–1989. Ett 95-procentigt konfidensintervall omger punktskattningarna. Standardfelen är klustrade på kommun.

Figur 5 Effekter av 90-talskrisen för olika befolkningsgrupper (1999–2001)

Not.: Figuren visar effekten av de lokala sysselsättningschocker som uppstod pga. 90-talskrisen på *indexerade* arbetsinkomster och *relativ* sysselsättning åren 1999-2001. Ett 95-procentigt konfidensintervall omger punktskattningarna. Standardfelen är klustrade på kommun. För fler detaljer se Figur 4.

3.3.1 Finanskrisens arbetsmarknadseffekter

De lokala konjunkturchocker som uppstod i samband med 90-talskrisen fick alltså långsiktiga negativa konsekvenser för både arbetsinkomster och sysselsättning. Panel A i Figur 6 visar att motsvarande lokala chocker som uppstod i samband med finanskrisen också påverkade arbetsinkomsterna negativt. De indexerade arbetsinkomsterna för individer från kommuner som initialt drabbades hårdare föll relativt andras inkomster gradvis från och med krisens start 2008 och stabiliserades på en lägre nivå från och med 2010. Punktskattningen för 2017 implicerar att en procentenhets större sysselsättningsfall under krisens inledning i genomsnitt orsakade 3,3 procentenheters sämre inkomstutveckling på lång sikt. Vi kan därför, precis som för 90-talskrisen, konstatera att återhämtningen i termer av arbetsinkomster är svag. Av denna anledning är det återigen intressant att undersöka krisens effekter på sysselsättningen. Panel B i Figur 6 visar att sysselsättningen som förväntat påverkas negativt i krisens inledning. I linje med vår definition av de lokala chockerna är effekten som störst 2010. Därefter sker dock en trendmässig återhämtning och för det sista observationsåret 2017 går punktskattningen inte längre att statistiskt särskilja från noll.

De lokala konjunkturchockerna under finanskrisen gav upphov till relativt sett lägre arbetsinkomster för individer från hårdare drabbade kommuner och dessa skillnader bestod på sikt, medan sysselsättningen för samma individer däremot återhämtade sig över tid. Återhämtningen av sysselsättningen speglar väl den kraftiga nationella sysselsättningsökningen under 2010-talet (Figur 1) men är svårare att förena med avsaknaden av återhämtning i termer av arbetsinkomster. En möjlig hypotes är att de arbetsutbudsförstärkande reformer som infördes strax innan och under krisen (till exempel flera jobbskatteavdrag, reformer av A-kassa och sjukpenning, osv) innebar att de flesta arbetstagare tog sig tillbaka i arbete, oavsett geografisk hemvist, men att deras ställning på arbetsmarknaden i de kommuner som drabbades hårdare av krisen förblev relativt svag i termer av arbetsinkomster (pga. deltidsarbete, periodvis arbetslöshet etc.). Det krävs dock en vidare undersökning för att förstå denna eventuella koppling i mer detalj, vilket ligger utanför ramen för denna rapport.

Figur 6 Finanskrisens effekt på indexerad arbetsinkomst och relativ sysselsättning

Not: Figuren visar effekten av finanskrisens lokala chocker på *indexerad* arbetsinkomst (panel A) och relativ sysselsättning (panel B). Chocken definieras som inversen av sysselsättningstalets förändring 2008–2010 på kommunal nivå och beräknas med det officiella sysselsättningsmåttet från RAMS för befolkningen 16–64 år. Indexerad arbetsinkomst definieras som individens arbetsinkomst år t delat med individens genomsnittliga arbetsinkomst 2003–2007. Relativ sysselsättning definieras som sysselsättningen år t minus genomsnittlig sysselsättning 2008–2010. Sysselsättning definieras som en årlig arbetsinkomst som motsvarar minst 5 procent av medianinkomsten för en 45-åring (se Bilaga 1). Kontrollvariablerna består av interaktionen ålder*bransch 2007*inkomster 2003–2007. Ett 95-procentigt konfidensintervall omger punktskattningarna. Standardfelen är klustrade på kommun.

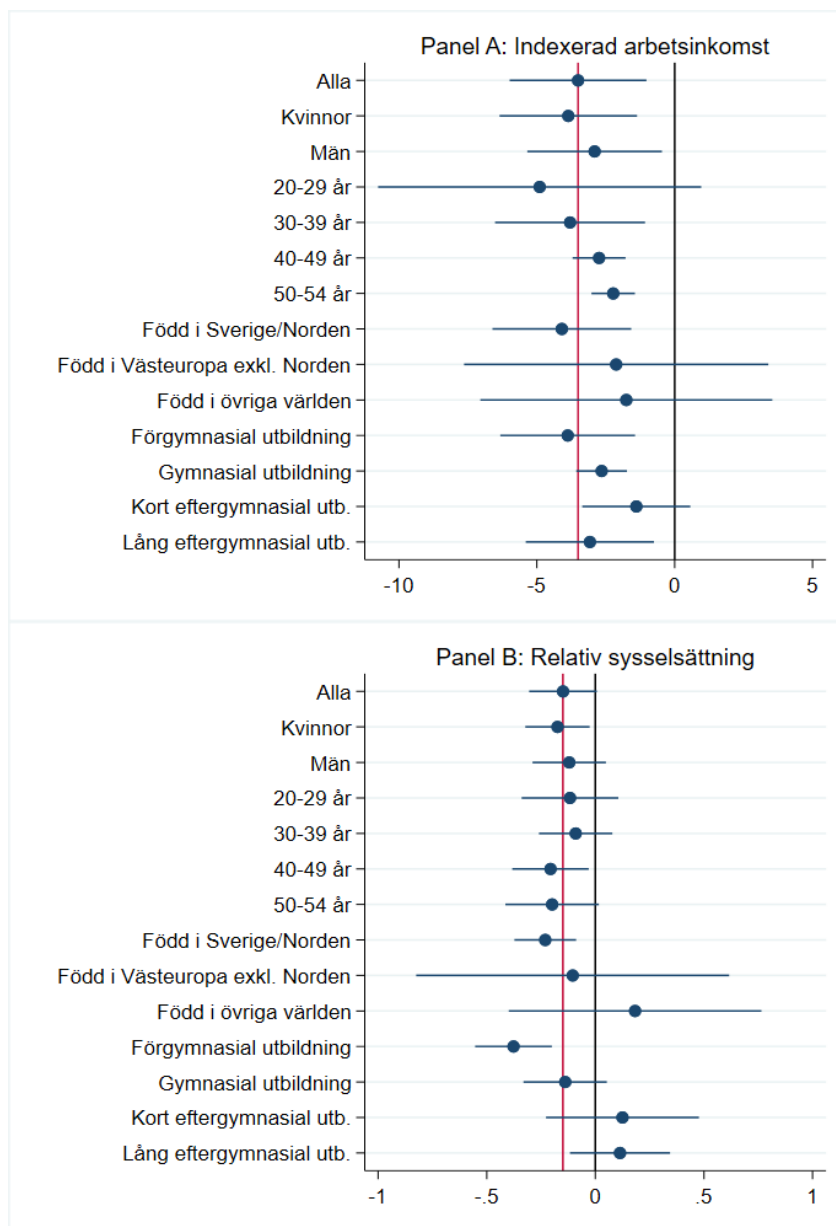
Det är också intressant att jämföra storlekarna på de lokala chockernas långsiktiga effekter för de två kriserna. Vad gäller (indexerade) arbetsinkomster cirka 5 år efter respektive kris djupaste punkt är skattningen cirka 60 procent större (i absoluta tal) för finanskrisen som för 90-talskrisen (jämför Figur 4 och Figur 6). Våra effekter för finanskrisen är dessutom slående lika de Yagan (2019) finner för finanskrisen i USA. Samtidigt gav 90-talskrisen upphov till en större spridning i de lokala chockerna än finanskrisen; standardavvikelsen för chockmättet är nästan 70 procent högre för 90-talskrisen. Givet den större spridningen i chockmättet för 90-talskrisen gav de båda kriserna därför upphov till storleksmässigt likvärdiga långsiktiga skillnader i arbetsinkomster mellan lokala arbetsmarknader.³⁹

Vad gäller sysselsättning är effekten dock betydligt större för 90-talskrisen, både initialt och på längre sikt. Krisen gav upphov till bestående skillnader i sysselsättning mellan individer från olika lokala arbetsmarknader, och dessa skillnader minskade endast delvis på lång sikt. För finanskrisen, å andra sidan, var den initiala sysselsättningseffekten mindre och de skillnader som uppstod mellan individer från olika lokala arbetsmarknader hade i princip raderats ut på längre sikt. Här är resultaten för USA i Yagan (2019) mer lika de vi finner för 90-talskrisen, även om sysselsättningseffekten av 90-talskrisen i Sverige tycks vara något kraftigare.

Figur 7 visar slutligen hur de lokala chockerna i samband med finanskrisen påverkade olika befolkningsgrupper på sikt. Ingen grupps punktskattning är signifikant skild från genomsnittseffekten för hela urvalet, varken för indexerad arbetsinkomst eller sysselsättning. Möjligen antyder resultaten, precis som för 90-talskrisen, att de med kortare utbildning drabbades i något större utsträckning än de med mer omfattande utbildning i termer av sysselsättning. Till skillnad från 90-talskrisen tycks effekterna under finanskrisen vara mer negativa för de födda i Norden jämfört med de födda i andra länder, men dessa skattningar är statistiskt osäkra. Den sammantagna slutsatsen är dock att vi inte kan fastställa några entydiga skillnader i hur olika grupper påverkades av de lokala chockerna i samband med finanskrisen.

³⁹ Denna diskussion utgår helt från de respektive krisernas punktskattningar. Det bör givetvis beaktas att konfidensintervallen generellt sett är så pass stora att även alternativa tolkningar är möjliga.

Figur 7 Effekter av finanskrisen för olika befolkningsgrupper (2015–2017)

Not: Figuren visar effekten av de lokala sysselsättningschocker som uppstod pga. finanskrisen på *indexerade* arbetsinkomster och *relativ* sysselsättning åren 2015–2017. Ett 95-procentigt konfidensintervall omger punktskattningarna. Standardfelen är klustrade på kommun. För fler detaljer se Figur 6.

3.4 Hur tillförlitliga är resultaten?

I detta avsnitt redovisar vi en rad känslighetsanalyser där vi bland annat varierar de utfalls- och kontrollvariabler som inkluderas i regressionsanalysen.

I Bilaga 2 visas resultat från vår huvudspecifikation, med skillnaden att vi som utfallsvariabel använder förändringen i arbetsinkomst i kronor i stället för indexerade arbetsinkomster. För båda kriserna är mönstren vi ser slående lika de vi såg i huvudanalysen (panel A i Figur 4 och Figur 6). Om dessa skattningar omräknas till procentuella effekter genom att relateras till genomsnittsinkomsterna i urvalet (se Tabell 2) är de dock kvantitativt sett något mindre än skattningarna i huvudanalysen.⁴⁰

I Bilaga 3 visar vi att resultaten överlag är robusta med avseende på de kontrollvariabler som inkluderas, framför allt så länge vi kontrollerar för antingen arbetsinkomster eller bransch från året före respektive kris. Dessa kontroller fångar sannolikt upp de obalanser i termer av skillnader i befolkningens egenskaper som finns mellan olika kommuner (se Figur 10-Figur 13). Analyserna i Figur 10-Figur 13 kan också användas för att studera huruvida trenderna i arbetsmarknadsutfall innan respektive kris var likartade för hårt och mindre hårt drabbade kommuner. Om dessa förtrender skulle skilja sig åt är det sannolikt att våra effektskattningar är delvis missvisande och hade uppstått även om respektive kris aldrig inträffat. Figurerna visar dock att vi överlag har stabila förtrender, och att punktskattningarna för de flesta av våra analyser och relativt oberoende av inkluderade kontrollvariabler håller sig konsekvent nära noll. Undantaget är Figur 13, som indikerar att skattningarna vad gäller sysselsättningsutvecklingen i samband med finanskrisen är behäftade med en större osäkerhet än de övriga utfallen. Vi bör därför vara mer försiktiga när vi drar slutsatser om vilka sysselsättningseffekter som de lokala chockerna hade efter finanskrisen.

I Figur 14 i bilagan redovisar vi även punktskattningar för det sista observationsåret för de respektive urvalen och undersöker vad som händer när vi varierar urvalet och de inkluderade kontrollvariablerna. Tabellerna visar att resultaten är relativt robusta med avseende på hur vi specificerar modellen; till exempel spelar det ingen roll hur vi definierar kontrollerna för bransch och inkomster eller om vi inkluderar kontroller för kön och utbildning. Det framgår även att effekten är likartad om vi begränsar urvalet till kärnarbetskraften (individer 30–49 år), om än inte längre statistiskt signifikant för finanskrisen. Om vi exkluderar individer

⁴⁰ Skattningarna i huvudanalyserna fäster större vikt vid observationer som går från eller till låga inkomstnivåer mellan förperioden och året då utfallet mäts, då dessa implicerar stora procentuella förändringar i inkomst. Skattningarna baserade på arbetsinkomster i kronor lägger större vikt vid observationer med stora inkomstförändringar i kronor, oavsett om inkomstnivån i t.ex. förperioden var låg eller hög.

som saknar arbetsinkomster påverkas däremot effektskattningarna. Skattningen är då inte längre signifikant, vilket är förenligt med att delar av effekten på arbetsinkomster drivs av den minskade sysselsättningen.

Sammantaget ger känslighetsanalyserna stöd för att våra resultat i huvudsak är tillförlitliga, dock med reservation för att effekterna på sysselsättning i samband med finanskrisen är behäftade med viss osäkerhet.

4 Avslutande diskussion

Konjunkturedgångar kännetecknas av försämringar på arbetsmarknaden; arbetslösheten stiger, sysselsättningen minskar och produktionstillväxten dämpas. Frågan om vilka effekter konjunktursvängningar har på sikt för exponerade arbetstagare är svårare att besvara. Coronakrisen, och i viss mån avsaknaden av svensk forskning, aktualiserar behovet av kunskap kring ekonomiska krisers effekter på arbetsmarknaden, inklusive hur långvariga effekterna tenderar att vara samt om olika grupper av arbetskraften påverkas på olika sätt. Aggregerad arbetsmarknadsstatistik ger relativt lite vägledning i detta avseende. Studier av mikrodatabaser, där samma individer kan följas över tid, ger bättre förutsättningar för sådana analyser. Då det i dagsläget ännu inte går att dra slutsatser om coronakrisens effekter baserat på denna typ av data har vi i denna rapport riktat fokus på tidigare forskning och försökt dra nya lärdomar av tidigare lågkonjunkturer.

Vi gav i rapportens första del en översikt av den empiriska forskningen kring effekter av lågkonjunkturer och arbetslöshet på individers kort- och långsiktiga arbetsmarknadsutfall. Vi diskuterade studier där effekter av konjunkturen skattas mer generellt, ofta genom att utnyttja geografisk konjunkturvariation inom länder, samt studier som fångar effekter av konjunkturen i samband med kritiska skeden av arbetslivet, till exempel ungas arbetsmarknadsinträde. Vi diskuterade avslutningsvis den forskning som analyserar individeffekter av att drabbas av uppsägning eller arbetslöshet, samt om dessa effekter varierar med konjunkturläget.

Sammantaget visar forskningen att lågkonjunkturer påverkar både etablerade arbetstagare och unga som avslutar sin utbildning i samband med lågkonjunktur negativt, och att effekterna tenderar att kvarstå på längre sikt efter det att konjunkturen normaliserats. Forskningen visar också på negativa, långsiktiga effekter av att förlora jobbet, samt att dessa effekter tycks vara större i samband med lågkonjunktur och större uppsägningar som kan tänkas påverka den lokala arbetsmarknaden mer allmänt. Det allmänna konjunkturläget tycks därför vara en viktig dimension för att förstå resultaten, oavsett vilken empirisk ansats som används.

I rapportens andra del presenterade vi nya empiriska analyser av 90-talskrisens och finanskrisens långsiktiga effekter på svensk arbetsmarknad. Mer specifikt analyserade vi hur *lokala* konjunkturfall i samband med dessa nationella kriser påverkar individers arbetsmarknadsutfall över tid. Metoden, som är inspirerad av ett par nytugivna amerikanska studier, innebär att arbetsmarknadsutfall såsom sysselsättning och inkomst för individer som vid inledningen av en kris bodde i ett geografiskt område där konjunkturen föll kraftigt jämförs med individer som bodde i ett område där konjunkturen föll relativt lite. På detta vis kan (lokala) konjunkturreffekter isoleras från långsiktiga, nationella arbetsmarknadstrender (t.ex. kopplat till demografi, teknologi och globalisering).

Analyserna visar att de lokala konjunkturchocker som uppstod i samband med 90-talskrisen orsakade relativt sett lägre arbetsinkomster och en lägre sannolikhet att vara sysselsatt för berörda individer på både kort och lång sikt. För sysselsättning ser vi en partiell återhämtning över tid – dvs. den negativa effekten försvagas över tid – medan effekten på arbetsinkomster är mer permanent. Finanskrisen hade även den långsiktiga effekter på svensk arbetsmarknad. I likhet med 90-talskrisen finner vi en ihållande, negativ effekt av lokala konjunkturfall på arbetsinkomster. Även om sysselsättningen också påverkades initialt avtar denna effekt över tid.

En sammantagen slutsats är att både 90-talskrisen och finanskrisen gav upphov till storleksmässigt likvärdiga långsiktiga skillnader i arbetsinkomster mellan lokala arbetsmarknader. Vad gäller sysselsättning är effekten dock betydligt större för 90-talskrisen, både initialt och på längre sikt. Krisen gav upphov till bestående skillnader i sysselsättning mellan individer från olika lokala arbetsmarknader, och dessa skillnader minskade endast delvis på lång sikt. En möjlig tolkning av dessa resultat är att 90-talskrisen i sig delvis *orsakade* det permanent lägre sysselsättningsstalet på nationell nivå under perioden efter krisen, och att denna sysselsättningsminskning inte hade inträffat utan 90-talskrisen. För finanskrisen, å andra sidan, var den initiala sysselsättningseffekten mindre och de skillnader som uppstod mellan individer från olika lokala arbetsmarknader hade i princip raderats ut på längre sikt. Den observerade återhämtningen speglar den kraftiga nationella sysselsättningsökningen efter finanskrisen.

Hur passar då dessa resultat in i bilden från den vidare litteraturen vi diskuterade i avsnitt 2? De kvalitativa mönster vi finner är i linje med besläktad forskning; erfarenheter av lågkonjunktur såväl som av egen arbetslöshet visar sig återkommande ha långsiktiga negativa effekter för individer. Effektstorlekarna är dock svåra att jämföra, framför allt då olika litteraturer studerar olika frågor och olika befolkningsgrupper. Effekten av lågkonjunktur i samband med ungas etablering tenderar vara jämförelsevis mer kraftig initialt, men återhämtar sig

sedan i en snabbare takt över tid. Den långsiktiga effekten av egen arbetslöshet kan betraktas som relativt stor; om inkomsteffekterna vi finner ska motsvara de som skattas i jämförbara studier på svenska data (Eliason och Storrie, 2006; Seim, 2019) krävs lokala chocker som motsvarar relativa sysselsättningsfall på åtminstone fem procentenheter.

Avslutningsvis undersökte vi också om krisernas långsiktiga effekter skiljde sig åt för olika arbetstagargrupper. I samband med 90-talskrisen tycks individer med kortare utbildning samt de födda utanför Europa ha drabbats i större utsträckning relativt individer med längre utbildning samt de födda i Sverige. Även för finanskrisen indikerar resultaten att sysselsättningsfallet var något större för de med kortare utbildning. Den sammantagna slutsatsen är dock att vi med säkerhet inte kan fastställa några betydande skillnader i hur olika grupper påverkades av de lokala chockerna i samband med kriserna.

Syftet med denna rapport var att ge en allmän bild av hur ekonomiska kriser tenderar att slå på lång sikt, och inte att prognosticera hur den pågående coronakrisen kan komma att påverka individer. Då den tidigare litteraturen är relativt tunn kring de underliggande mekanismerna bakom lågkonjunkturers långsiktiga effekter är det svårt att göra sådana förutsägelser. Vi ser dock få anledningar att tro annat än att coronakrisen också kommer medföra betydande långsiktiga effekter, både för unga som är i stånd att träda in på arbetsmarknaden och för etablerade arbetstagare hemmahörande på hårt drabbade lokala arbetsmarknader.

Det finns samtidigt forskning som belyser coronakrisens särart, vilket framför allt kan vara relevant i relation till hur olika grupper av arbetstagare påverkas. Till exempel har coronakrisen inledningsvis slagit hårt mot serviceyrken och i många länder också drabbat kvinnor hårdare än män (t.ex. Albanesi och Kim, 2021 och Adams-Prassl m.fl., 2020).⁴¹ Krisen har också inneburit ökade krav och möjligheter till distansarbete som högst sannolikt kommer få olika följdverkningar för olika grupper också på längre sikt. I andra avseenden påminner coronakrisen om tidigare lågkonjunkturer; t.ex. tycks de med lägre utbildning och svagare ställning på arbetsmarknaden åtminstone på kort sikt vara mer drabbade (t.ex. Chetty m.fl., 2020). Finanspolitiken har så här långt även varit relativt expansiv, både i Sverige och i andra länder, vilket skulle kunna mildra krisens effekter jämfört med 90-tals- och finanskrisen. Vi ser alltså redan nu vissa betydande skillnader jämfört med tidigare lågkonjunkturer. En central fråga för framtida forskning bör därför vara om dessa kortsiktiga skillnader också leder till andra typer av långsiktiga effekter, både avseende arbetsmarknaden i stort och för olika grupper av arbetstagare.

⁴¹ I Sverige tycks dock män och kvinnor inledningsvis ha drabbats i ungefär lika stor utsträckning, åtminstone i termer av arbetslöshet (Campa m.fl. 2021).

Referenser

- Adams-Prassl, A., Boneva, T., Golin, M., och Rauh, C. (2020). "Inequality in the impact of the coronavirus shock: Evidence from real time surveys". *Journal of Public Economics*, 189:104245.
- Albanesi, S., och Kim, J. (2021). "The Gendered Impact of the COVID-19 Recession on the US Labor Market", NBER WP 28505. National Bureau of Economic Research.
- Albrecht, J. W., Edin, P. A., Sundström, M. och Vroman, S. B. (1999). "Career interruptions and subsequent earnings: A reexamination using Swedish data". *Journal of Human Resources*, 294-311.
- Altonji, J. G., Kahn, L. och B., Speer, J. D. (2016). "Cashier or consultant? Entry labor market conditions, field of study, and career success", *Journal of Labor Economics*, 34:1: 361–401.
- Arbetsförmedlingen (2020), "Arbetsmarknadsutsikterna våren 2020. Utvecklingen på arbetsmarknaden 2020–2021", Arbetsförmedlingen analys 2020:02.
- Åslund, O. och Rooth, D. (2007). "Do when and where matter? Initial labour market conditions and immigrant earnings", *Economic Journal*, 117(518): 422-448.
- Becker, G.S. (1993). "Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education". 3rd Edition. NBER och University of Chicago Press, Chicago, s. 29-58.
- Björklund, A., Edin, P. A., Fredriksson, P. och Krueger, A. (2004). Education, equality, and efficiency – An analysis of Swedish school reforms during the 1990s". IFAU Rapport 2004:1.
- Bratsberg, B., Raaum, O. och Røed, K. (2018). "Job loss and immigrant labour market performance". *Economica*, 85(337), 124-151.
- Brunner, B. och Kuhn, A. (2014). "The impact of labor market entry conditions on initial job assignment and wages", *Journal of Population Economics*, 27:3: 705–738.
- Campa, P., Roine, J. och S. Strömberg. (2021). "Inequality in the pandemic: Evidence from Sweden". Free Network Policy Brief Series. Tillgänglig: <https://freepolicybriefs.org/wp-content/uploads/2021/03/freepolicybriefs20210322.pdf> [2021-04-01]
- Cederlöf, J. (2019). "Saved by Seniority? – Effects of Displacement for Workers at the Margin of Layoff", Unpublished Working Paper, Uppsala Universitet.

- Chetty, R., Friedman, J. N., Hendren, N., Stepner, M., och The Opportunity Insights Team. (2020). "The economic impacts of COVID-19: Evidence from a new public database built using private sector data", Unpublished manuscript (November 2020).
- Chiswick, B.R. och Miller, P.W. (2002). "Immigrant earnings: language skills, linguistic concentrations and the business cycle", *Journal of Population Economics*, Vol. 15: 31-57.
- Chiswick, B.R., Cohen, Y. och Zach, T. (1997) "The labour market status of immigrants: effects of the unemployment rate at arrival and duration of residence", *Industrial and Labour Relations Review*, vol. 50(2): 289-303.
- Cockx, B. och Ghirelli, C. (2016). "Scars of recessions in a rigid labor market", *Labour Economics*, Vol. 41, 162-176.
- Couch, K. och Placzek, D. (2010). "Earnings losses of displaced workers revisited", *American Economic Review*, 100(1), 572-589.
- Davis, S. J. och von Wachter, T. (2011). "Recessions and the costs of job loss". *Brookings Papers on Economic Activity*, 2011(2): 1-73.
- Edin, P. och Gustavsson M. (2008). "Time out of work and skill depreciation", *ILR Review* 61 (2), 163-180
- Eliason, M. och Storrie, D. (2006), "Lasting or Latent Scars? Swedish Evidence on the Long-Term Effects of Job Displacement", *Journal of Labor Economics*, Vol. 24, Number 4.
- Engdahl, M. (2020). "Coronakrisen och ungas arbetsmarknadsinträde", i Sjögren, A. (Red.), *Barn och unga under coronapandemin. Lärdomar från forskning om uppväxtmiljö, skolgång, utbildning och arbetsmarknadsinträde*. IFAU Rapport 2021:2
- Eriksson, S., Hensvik, L. och Nordström Skans, O. (2017). "Den svenska arbetsmarknaden och dess utmaningar", IFAU Rapport 2017:15.
- Gathmann, C., Helm, I. och Schönberg, U. (2020). "Spillover effects of mass layoffs". *Journal of the European Economic Association*, 18(1), 427-468.
- Genda, Y., Kondo, A. och Ohta, S. (2010). "Long-term effects of a recession at labor market entry in Japan and the United States", *The Journal of Human Resources*, 45:1 (2010): 157–196.
- Gregg, P. (2001), "The Impact of Youth Unemployment on Adult Unemployment in the NCDS", *The Economic Journal*, 111(475): 626–653.
- Gregg, P. (2001). "The Impact of Youth Unemployment on Adult Unemployment in the NCDS", *Economic Journal*, 111(475): 626-653.

- Gregory, M. och Jukes, R. (2001). "Unemployment and subsequent earnings: Estimating scarring among British men, 1984–1994". *Economic Journal*, 111(475): 607–625.
- Hamermesh, D. S. (1987). "The Costs of Worker Displacement", *The Quarterly Journal of Economics*, 102:1, 51–75.
- Hershbein, B. J. (2012). "Graduating high school in a recession: Work, education, and home production", *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, Vol. 12: Issue 1.
- Hershbein, B. och Kahn, L. (2018). "Do Recessions Accelerate Routine-Biased Technological Change?", *American Economic Review*, 108(7), 1737-72.
- Hershbein, B. och Stuart, B. (2020). "Recessions and Local Labor Market Hysteresis", Unpublished Working Paper.
- Hijzen, A., Upward, R. och Wright, P. W. (2010). "The income losses of displaced workers". *Journal of Human Resources*, 45(1), 243-269.
- Holmlund, H. (2020). "Efterfrågan på utbildning i samband med ekonomiska kriser", i Sjögren, A. (Red.), *Barn och unga under coronapandemin. Lärdomar från forskning om uppväxtmiljö, skolgång, utbildning och arbetsmarknadsinträde*. IFAU Rapport 2021:2
- Hoynes, H., Miller, D. och Schaller, J. (2012). "Who suffers during recessions". *Journal of Economic Perspectives*, vol. 26 (3); 27-48.
- Huttunen, K., Møen, J. och Salvanes, K. G. (2011). "How destructive is creative destruction? Effects of job loss on job mobility, withdrawal and income". *Journal of the European Economic Association*, 9(5), 840-870.
- Jacobson, L. S., LaLonde, R. J. och Sullivan, D. G. (1993). "Earnings losses of displaced workers". *American Economic Review*, 83(4): 685-709.
- Jonung, L (2009), "The Swedish model for resolving the banking crisis of 1991-93. Seven reasons why it was successful", *Economic Papers* 360, February 2009, European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs.
- Juranek, S., Paetzold, J., Winner, H., och Zoutman, F. (2020). "Labor market effects of COVID-19 in Sweden and its neighbors: Evidence from novel administrative data." NHH Discussion Paper (2020/8).
- Kahn, L., (2010). "The Long-Term Labor Market Consequences of Graduating from College in a Bad Economy", *Labour Economics*, 17(2): 303-16.
- Kletzer, L. G. (1998). "Job displacement", *Journal of Economic Perspectives*, 12(1), 115-136.

- Kochhar, R. (2011). "In Two Years of Economic Recovery, Women Lost Jobs, Men Found Them." Pew Social & Demographic Trends, Washington, D.C.
- Kondo, A. (2015). "Differential effects of graduating during a recession across gender and race". IZA Journal of Labor Economics, 4(1), 23.
- Konjunkturinstitutet (2021). "Konjunkturläget Mars 2021". Konjunkturinstitutet, Stockholm. Tillgänglig: <https://www.konj.se/download/18.2d39e731784abb16cd73e90/1617191413050/KLMar2021.pdf> [2021-04-01]
- Krolikowski, P. (2018). "Choosing a control group for displaced workers". ILR Review, 71(5), 1232-1254.
- Kuhn, P. J. (red.) (2002). "Losing work, moving on: International perspectives on worker displacement". Kalamazoo, MI: Upjohn Institute for Employment Research.
- Kwon, I., Milgrom, E. M. och Hwang, S. (2010), "Cohort effects in promotions and wages: Evidence from Sweden and the United States", The Journal of Human Resources, 45:3: 772–808.
- Liu, K., Salvanes, K. G. och Sörensen, E. (2016). "Good skills in bad times: Cyclical skill mismatch and the long-term effects of graduating in a recession", European Economic Review, 84 (2016): 3–17.
- Mroz, T och Savage, T. (2006), "The Long-Term Effects of Youth Unemployment.", The Journal of Human Resources, vol. 41, no. 2, 2006, pp. 259–293.
- Nagore Garcia, A. och van Soest, A. (2017). Unemployment exits before and during the crisis. Labour, 31(4), 337-368.
- Nordström Skans, O. (2011). "Scarring Effects of the First Labor Market Experience", IZA Discussion Paper No. 5565.
- Oreopoulos, P., von Wachter och T., Heisz, A. (2012). "The short- and long-term career effects of graduating in a recession", American Economic Journal: Applied Economics, 4:1 (2012): 1–29.
- Pfann, G. A. och Hamermesh, D. S. (2001). "Two-Sided Learning, Labor Turnover and Displacement". NBER Working Paper w8273.
- Pissarides, C. (1994). "Search unemployment with on-the-job search". Review of Economic Studies, 61(3): 457-475.
- Raaum, O. och Røed, K. (2006). "Do business cycle conditions at the time of labor market entry affect future employment prospects?", The Review of Economics and Statistics, 88:2: 193–210.

- Rothstein, J. (2020). "The Lost Generation? Labor Market Outcomes for Post Great Recession Entrants." Unpublished working paper.
- Ruhm, C. J. (1991). "Are Workers Permanently Scarred by Job Displacements?", *American Economic Review*, 81:1, 319–23.
- SCB (2020), "Longitudinell integrationsdatabas för Sjukförsäkrings och Arbetsmarknadsstudier", SCB, LISA. Tillgänglig: <https://www.scb.se/contentassets/f0bc88c852364b6ea5c1654a0cc90234/lisa-bakgrundsfakta-1990-2017.pdf> [2021-02-03]
- Schmieder, J., von Wachter, T. och Heining, J. (2019). "The costs of job displacement over the business cycle and its sources: Evidence from Germany". UCLA, Mimeo.
- Schwandt, H. och T. von Wachter (2019). "Unlucky Cohorts: Estimating the Long-Term Effects of Entering the Labor Market in a Recession in Large Cross-Sectional Data Sets." *Journal of Labor Economics*, 37(S1): S161-S198.
- Seim, D. (2019). "On the incidence and effects of job displacement: Evidence from Sweden". *Labour Economics*, 57(C), 131-145.
- Speer, J. D. (2016). "Wages, hours, and the school-to-work transition: The consequences of leaving school in a recession for less-educated men", *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy* 16:1: 97–124.
- Stuart, B. (2019). "The Long-Run Effects of Recessions on Education and Income", *American Economic Journal: Applied Economics* (kommande)
- Stutzer, A. och Lalive, R. (2004). "The role of social norms in job searching and subjective well-being". *Journal of the European Economic Association* 2(4), 696-719.
- van Dijk, M. A., van Dalen, H. P. och Hyde, M. (2020). "Who Bears the Brunt? The Impact of Banking Crises on Younger and Older Workers", *Journal of the Economics of Ageing*, 17, 100264.
- Verho, J. (2008). "Scars of recession: the long-term costs of the Finnish economic crisis". IFAU Working Paper 2008:9.
- Verick, S. (2009). "Who is Hit Hardest during a Financial Crisis? The Vulnerability of Young Men and Women to Unemployment in an Economic Downturn", IZA DP No. 4359.
- World Bank (2020). "Global Economic Prospects, June 2020", Washington, DC: World Bank. Från: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33748>
- Xu, H. (2018). "First fired, first hired? Business cycles and immigrant labor market transitions", *IZA Journal of Development and Migration*, 8(1), 19.

Yagan, D. (2019). "Employment Hysteresis from the Great Recession", *Journal of Political Economy*, vol 127(5); 2505-2558.

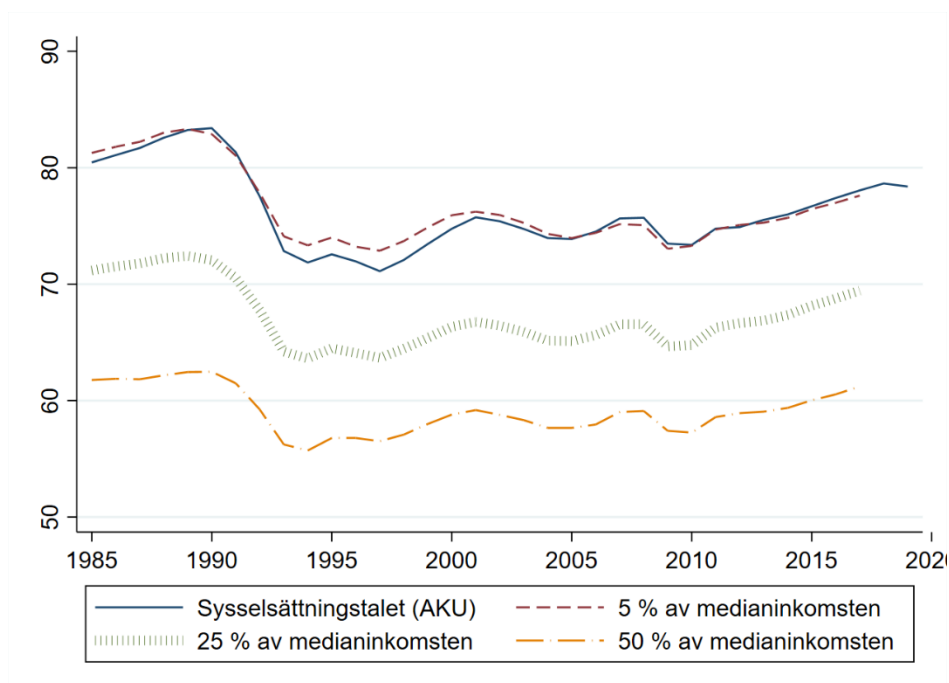
Bilaga 1: Vårt sysselsättningsmätt

I Arbetskraftsundersökningarna (AKU) definieras sysselsättningstalet idag som andelen av befolkningen som utfört minst en timmes arbete under en mätvecka, antingen som anställd, företagare eller medhjälpare i ett familjeföretag. Pga. att urvalet är begränsat, och att sättet sysselsättningen mäts har förändrats vid flera tidpunkter, är det inte möjligt att använda data från AKU för att beskriva utvecklingen över tid för olika befolkningsgrupper. Att använda den registerbaserade sysselsättningsstatistiken (från RAMS) är inte heller en framkomlig väg eftersom definitionen av sysselsättning har reviderats vid flera tillfällen.

Av denna anledning har vi konstruerat ett mått på sysselsättning baserat på arbetsinkomster som ligger väldigt nära det *länkade* sysselsättningsmättet i AKU.⁴² Vi har utgått ifrån medianinkomsten för en 45-åring, en utgångspunkt i flera tidigare studier vid IFAU (Erikson m.fl. 2007; Engdahl och Forslund 2016). Halva medianinkomsten motsvarar 6–7 månadslöner för en heltidsanställd lokalvårdare och relationen och används i studierna som ett mått på när en individ kan betraktas ha ”trätt in på arbetsmarknaden”. Förhållandet mellan halva medianinkomsten och genomsnittslönen för lokalvårdare har visat sig vara relativt konstant över tiden vilket pekar på att måttet fångar något som är oberoende av observationstidpunkt. I Figur 8 visar vi hur väl detta sysselsättningsmätt (och några andra varianter) överensstämmer med sysselsättningstalet i AKU. Det visar sig att 5% av medianinkomsten för en 45-åring ligger väldigt nära sysselsättningstalet i AKU. Av denna anledning använder vi detta mått i flera av de beskrivningar som ingår i avsnitt 3.1 och avsnitt 3.2 och som, ett av flera, utfallsmått i analysen i avsnitt 3.3.

⁴² Länkningen hanterar det faktum att sättet som sysselsättning mäts i AKU har förändrats över tid.

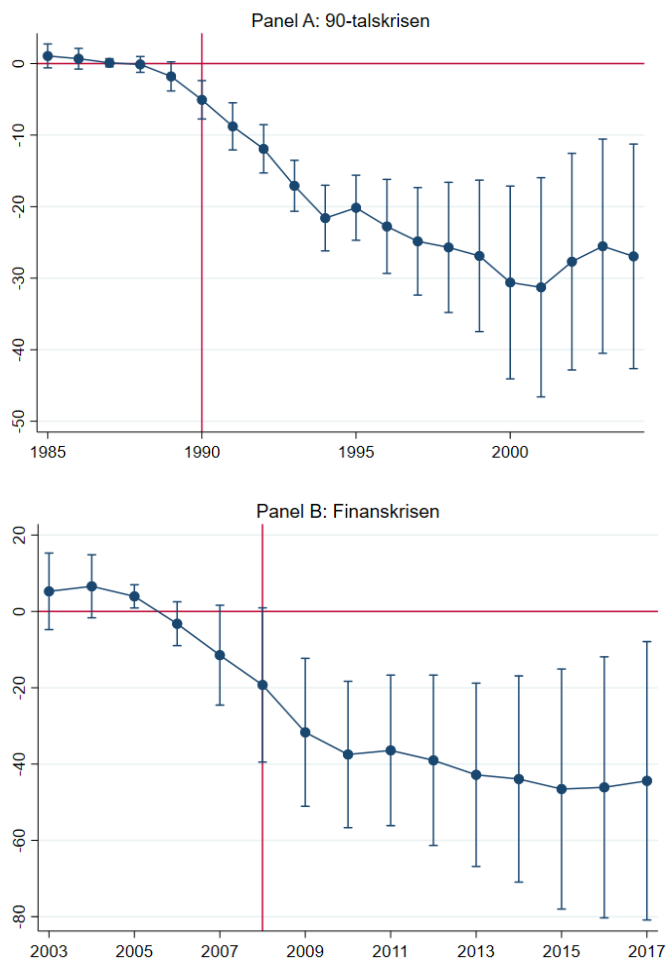
Figur 8 Jämförelse av sysselsättningstalet (AKU) och vår definition

Not.: Sysselsättningstalet är hämtad från AKU (SCB) för befolkningen 16–64 år inkluderas. Länkade data från AKU används vilket innebär att det inte finns några brott i tidsserien. De övriga måtten utgörs av andelen av befolkningen som har arbetsinkomster som minst motsvarar 50%, 25% eller 5% av medianinkomsten för en 45-åring beräknat på årlig basis.

Bilaga 2: Alternativa utfallsmått

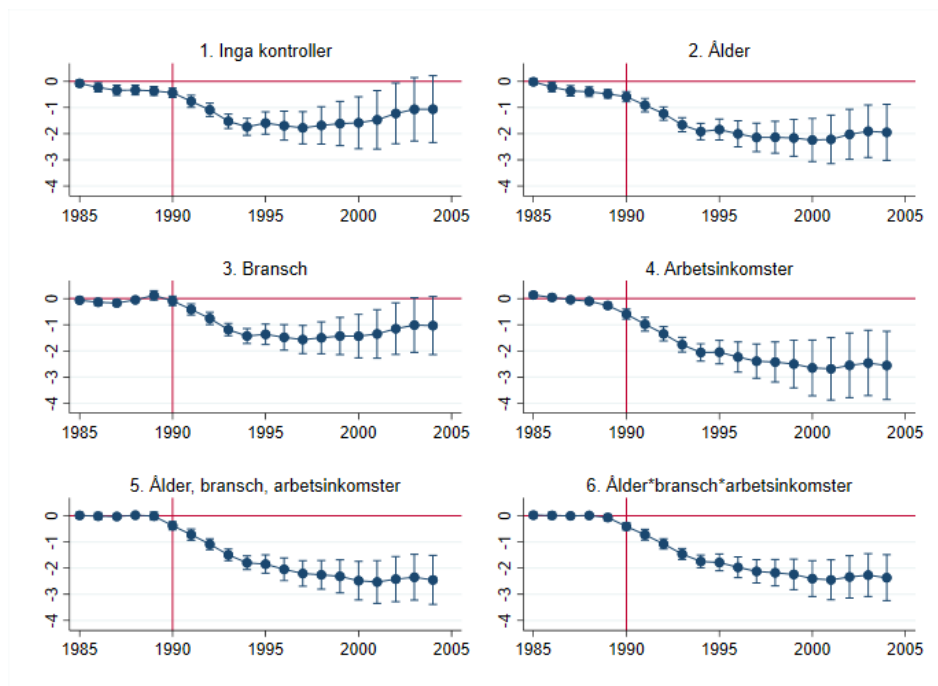
Figur 9: Effekter på relativ arbetsinkomst (100-tals kronor)

Not: Figuren visar effekten av sysselsättningschocken som uppstod pga. 90-talskrisen (finanskrisen) på relativ arbetsinkomst. Chocken definieras som inversen av sysselsättningstalets förändring 1990–1993 (2008–2010) på kommunal nivå och beräknas med det officiella sysselsättningsmättet från RAMS för befolkningen 16–64 år. Relativ arbetsinkomst definieras som individens arbetsinkomst i 100-tals kr år t minus individens genomsnittliga arbetsinkomst 1985–1989 (2003–2007). Kontrollvariablerna utgörs av fixa effekter för interaktionen mellan ålder, bransch och arbetsinkomst under förperioden. Ett 95-procentigt konfidensintervall omger punktskattningarna. Standardfelen är klustrade på kommun.

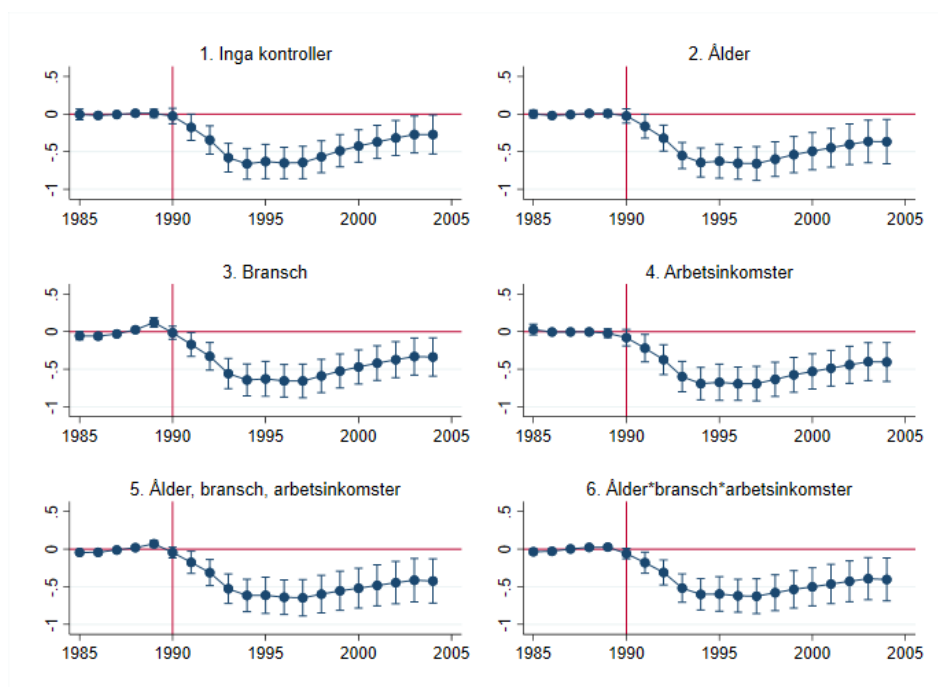
Bilaga 3: Känslighetsanalys

Figur 10 90-talskrisens effekter på indexerad arbetsinkomst - alternativa specifikationer

Not: Figuren visar effekten av de lokala sysselsättningschocker som uppstod pga. 90-talskrisen på indexerad arbetsinkomst. Chocken definieras som inversen av sysselsättningstalets förändring 1990–1993 på kommunal nivå och beräknas med det officiella sysselsättningsmåttet från RAMS för befolkningen 16–64 år. Indexerad arbetsinkomst definieras som individens arbetsinkomster år t delat med individens genomsnittliga arbetsinkomst 1985–1989. Kontrollvariablerna utgörs av fixa effekter och introduceras separat i panel 1–4; i panel 5 inkluderas ålder, bransch och arbetsinkomst separat; i panel 6 består kontrollerna av interaktionen mellan ålder, bransch och arbetsinkomst. 95-procentiga konfidensintervall omger punktskattningarna. Standardfelen är klustrade på kommun.

Figur 11 90-talskrisens effekter på relativ sysselsättning - alternativa specifikationer

Not: Figuren visar effekten av de lokala sysselsättningschocker som uppstod pga. 90-talskrisen på individuell *relativ* sysselsättning. Chocken definieras som inversen av sysselsättningstalets förändring 1990–1993 på kommunal nivå och beräknas med det officiella sysselsättningsmåttet från RAMS för befolkningen 16–64 år. Sysselsättning definieras som en årlig arbetsinkomst som motsvarar minst 5 procent av medianinkomsten för en 45-åring (se Bilaga 1). Relativ sysselsättning definieras som sysselsättningen år t minus den genomsnittliga sysselsättningen 1985–1989. Kontrollvariablerna utgörs av fixa effekter och introduceras separat i panel 1–4; i panel 5 inkluderas ålder, bransch och arbetsinkomst separat; i panel 6 består kontrollerna av interaktionen mellan ålder, bransch och arbetsinkomst. 95-procentiga konfidensintervall omger punktskattningarna. Standardfelen är klustrade på kommun.

Figur 12 Finanskrisens effekter på indexerad arbetsinkomst - alternativa specifikationer

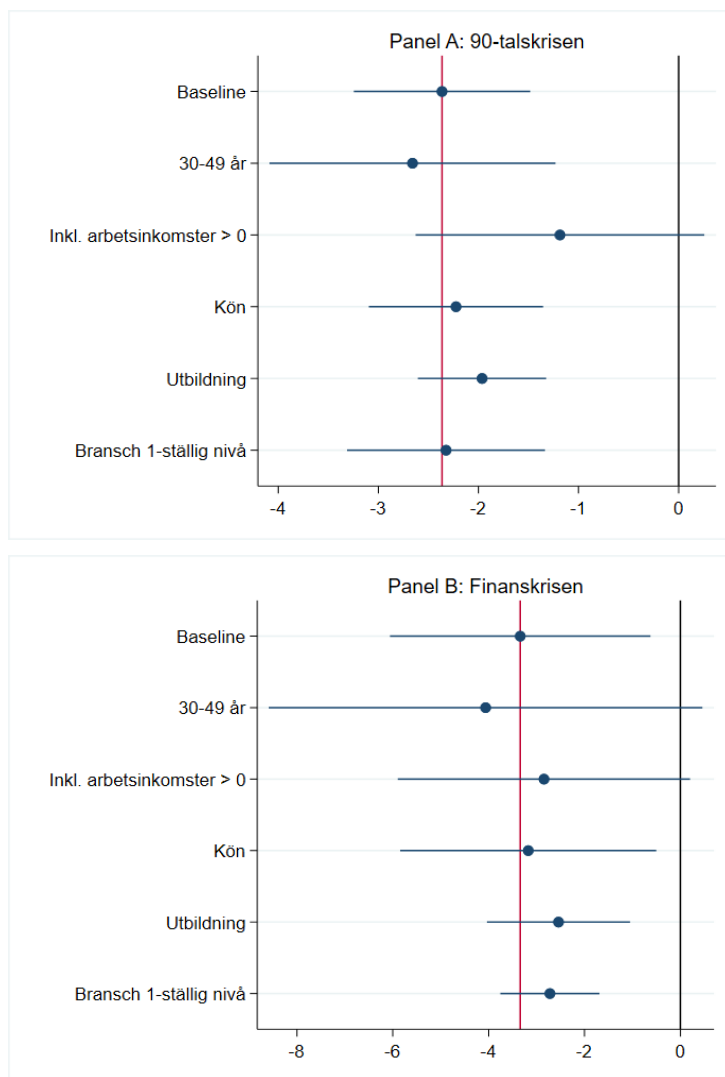
Not.: Figuren visar effekten av de lokala sysselsättningschocker som uppstod pga. finanskrisen på indexerad arbetsinkomst. Chocken definieras som inversen av sysselsättningstalets förändring 2008–2010 på kommunal nivå och beräknas med det officiella sysselsättningsmåttet från RAMS för befolkningen 16–64 år. Indexerad arbetsinkomst definieras som individens arbetsinkomst år t delat med individens genomsnittliga arbetsinkomst 2003–2007. Kontrollvariablerna utgörs av fixa effekter och introduceras separat i panel 1–4; i panel 5 inkluderas ålder, bransch och arbetsinkomst separat; i panel 6 består kontrollerna av interaktionen mellan ålder, bransch och arbetsinkomst. 95-procentiga konfidensintervall omger punktskattningarna. Standardfelen är klustrade på kommun.

Figur 13 Finanskrisens effekter på relativ sysselsättning - alternativa specifikationer

Not: Figuren visar effekten av de lokala sysselsättningschocker som uppstod pga. finanskrisen på individuell *relativ* sysselsättning. Chocken definieras som inversen av sysselsättningstalets förändring 2008–2010 på kommunal nivå och beräknas med det officiella sysselsättningsmåttet från RAMS för befolkningen 16–64 år. Sysselsättning definieras som en årlig arbetsinkomst som motsvarar minst 5 procent av medianinkomsten för en 45-åring (se Bilaga 1). Relativ sysselsättning definieras som sysselsättningen år t minus den genomsnittliga sysselsättningen 2003–2007. Kontrollvariablerna utgörs av fixa effekter och introduceras separat i panel 1–4; i panel 5 inkluderas ålder, bransch och arbetsinkomst separat; i panel 6 består kontrollerna av interaktionen mellan ålder, bransch och arbetsinkomst. 95-procentiga konfidensintervall omger punktskattningarna. Standardfelen är klustrade på kommun.

Figur 14 Effekter på indexerad arbetsinkomst sista observationsåret (2004/2017)

Not.: Figuren visar effekten av de lokala sysselsättningschocker som uppstod pga. 90-talskrisen (finansskrisen) på *indexerad* arbetsinkomst 2004 (2017) för alternativa modeller och urval. Kontrollvariablerna utgörs av fixa effekter för interaktionen mellan ålder, bransch och arbetsinkomst under förperioden. "Baseline" visar skattningarna från vår huvudanalys. I modellen "30-49 år" är urvalet begränsat till denna åldersgrupp. I modellerna "Kön" och "Utbildning" har fixa effekter för kön respektive utbildningsgrupp interagerats med kontrollerna för ålder, bransch och inkomster. Modellen "Bransch 1-ställig nivå" kontrollerar för bransch på ensiffrig istället för på tvåsiffrig nivå så som i basmodellen. 95-procentiga konfidensintervall omger punktskattningarna. Standardfelen är klustrade på kommun.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) är ett forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet med placering i Uppsala.

IFAU ska främja, stödja och genom forskning genomföra uppföljningar och utvärderingar. Uppdraget omfattar effekter av arbetsmarknads- och utbildningspolitik, arbetsmarknadens funktionssätt och arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen.

I rapportserien presenteras såväl IFAU:s forskning som resultat av samarbeten med andra nationella och internationella forskningsorganisationer.

IFAU delar årligen ut bidrag till olika forskningsprojekt, vars resultat publiceras i rapportserien.

Rapporterna kan vara fristående eller publiceras tillsammans med ett Working paper.

Alla IFAU:s publikationer finns på www.ifau.se